

DIARI DE DUES
CANTONADES

MANEL BONANY

Director de la col·lecció: Lluís Pastor

Orientació i validació acadèmica d'aquesta novelette:
Jordi Solé Blanch

Disseny de la col·lecció: Editorial UOC
Primera edició: juliol 2014

© Manel Bonany, del text
Tots els drets reservats
© Imatge de la coberta: Istockphoto
© d'aquesta edició, FUOC, 2014
Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Realització editorial: Oberta UOC Publishing, SL
ISBN: 978-84-9064-353-2
Dipòsit legal: B-16.372-2014

Cap part d'aquesta publicació, inclòs el disseny general i la coberta, pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera, ni per cap mitjà, sigui aquest elèctric, químic, mecànic, òptic, enregistrament, fotocòpia o qualsevol altre, sense la prèvia autorització escrita dels titulars del *copyright*.

Això és una **Novelette**

DIARI DE DUES CANTONADES

MANEL BONANY

CAPÍTOL 1

Passos en la nit

Va ser en la meva primera nit al centre d'acolliment.

Com correspon a l'ansietat i l'excés de zel del debutant que ho vol abastar tot, no podia aclucar els ulls, la mirada fixa a l'esquerda que creuava el sostre com una ferida sense cicatritzar. Algú se n'havia d'ocupar. Demà al matí. Manteniment. O el director. Avisar a primera hora.

Dormia —és a dir, no dormia— en una habitació prop dels despatxos. Estirat al llit, alerta malgrat estar baldat després d'un dia de bregar amb els interns per cada acte quotidià que marcava la dinàmica del centre. Els meus pensaments eren un torrent que em desbordava.

Així, era inevitable que en sentís els passos al passadís, encara que es fessin amb el màxim sigil. També el xerric del calaix en lliscar sobre les guies. S'hi ha de posar una mica d'oli, vaig pensar. Maleït cervell, resistint-se a la desconnexió.

Em vaig llevar i vaig anar a veure qui era i què buscava. Ja no el vaig trobar al despatx. Havia estat ràpid.

Em vaig endinsar en la foscor del corredor, foradada pels macilents llums pilot que quedaven encesos fins a l'alba, i em vaig passejar com un fantasma vigilant per la primera planta. La nit no era tan silenciosa com havia de ser. Se sentien respiracions profundes, i el frec dels llençols de qui es gira per enèsima vegada sense trobar el seu lloc, i els gemecs dels que eren maltractats per malsons que els perseguien des de molt enrere en el temps.

Per fi, vaig trobar el Juan Carlos en una saleta, enganxat al mòbil i teclejant en la pantalla amb una rapidesa que jo mai no assoliré. Són fills tecnològics. Tots. Molts mai no van tenir algú en qui poguessin confiar, però tenen en aquestes pantalles una finestreta oberta a l'única porció de món que els interessa. Un autèntic cordó umbilical. Una connexió que els empeny.

Nens o nenes, joves desemparats que s'han quedat sense llaços socials que els subjectin, i suren, ja sense res on es puguin aferrar, sense referents, més enllà del recer d'un centre que mai no podrà ser la seva llar.

Aquella nit, jo encarnava el rostre d'aquella institució, però encara era bastant imbècil. Que en quedi constància.

Així que m'hi vaig plantar al davant. Jo li doblava l'edat i li passava gairebé el cap sencer. Li vaig recordar que estava cometent una infracció greu. S'havia ficat al despatx, havia rebuscat als calaixos, s'havia emportat el mòbil contravenint les normes del centre: a la nit, res de mòbils. No està permès, si no, això seria un festival de trucadetes, alarmes, veus, paraules grolleres, riures. Ningú no podria

dormir i l'endemà al matí, com cada matí des de feia tants mesos, no es llevaria per anar a l'institut.

—Dóna-me'l —li vaig manar.

El Juan Carlos va dir que no havia tocat res del despatx. Sabia on guardàvem els mòbils, tots els interns ho sabien. Això havia passat més d'una vegada, entraven al despatx, agafaven el seu mòbil d'amagat, feien un parell de truques en veu baixa, o enviaven algun missatge, i el retornaven abans que cap dels educadors ens n'adonéssim.

Però allà era jo, aixafant-li l'hàbit al marge de les normes. L'havia enxampat, i encara que no hi havia res més a dir, el noi era dels que sempre tenien l'última paraula, i es va justificar: havia de parlar amb una noia amb la qual estava sortint, li havien explicat alguna cosa que no li agradava gens, i ho havia d'aclarir de seguida. Em va semblar un atac de gelosia.

Li vaig dir que això no m'incumbia i que, en tot cas, la podia trucar al matí.

Això del matí al Juan Carlos li relliscava. Havia de ser ara mateix. Deixa'm en pau.

I va continuar teclejant, com si jo m'hagués evaporat just en el moment en què a ell li anava bé.

Com si jo no importés gens ni pintés res en el seu món. Jo, que era un dels responsables de vetllar pel seu benestar.

Em vaig posar tens, em vaig omplir d'autoritat, vaig intentar imposar-me aixecant la veu. Però ell em va mirar com es mira un gosset ridícul que borda des de la distància, i va tornar al mòbil.

Vaig considerar que no podia permetre que em desafiés, i vaig deixar anar els braços per arrabassar-li el mòbil per la força.

El que va venir a continuació gairebé no ho puc recordar. Algú em va rescatar de sota el noi, ja només un sac inert, ja sense sentir el dolor dels cops rebuts per tot el cos, només capaç de sentir la vergonya que m'inundava per complet.

* * *

“És necessari explicar-ho tot. Per a mi, per a tu. Perquè els que vinguin al darrere tinguin més agafadors.

És necessari explicar-ho perquè massa sovint ens resistim a entendre el que ens trobem davant del nas. De vegades, fins i tot ens neguem a creure-ho.

I és necessari, per damunt de tot, per a no repetir estupideses.

Creies que tenies la raó. I què, si la tenies? T'ha servit d'alguna cosa? Per a resoldre alguna cosa? Per a ajudar algú, o a tu mateix si més no?

Millor que t'hagi passat avui. Tan aviat. A més, conserves el nas sencer.

Francament, al meu entendre, t'ha sortit raonablement a compte. No tens motius per a queixar-te”.

Paraula de Paco.

Una cosa així va ser el que em va dir aquella nit a la infermeria, una vegada rescatat dels cops. El Paco l'havia tingut de professor durant els meus estudis, i gràcies a la

seva confiança en mi, havia tingut l'oportunitat de començar a treballar en aquell centre.

Va ser aleshores quan em va suggerir que escrivís un diari de camp en què expliqués amb detall la meva activitat com a educador social.

És necessari explicar-ho tot. Per a mi, per a tu. Perquè els que vinguin al darrere tinguin més agafadors.

Així que, posats a portar el diari de camp, he començat per la pallissa i les paraules del Paco que van venir a posar-me al meu lloc. On, des de llavors, i d'acord amb el Paco, he considerat que és el meu lloc:

“No ets aquí només per a encaixar aquests nois i noies dins de les normes de la institució.

Amb això no n'hi ha prou.

És la meva opinió, però la meva opinió i jo som aquí, al peu del canó. Al seu costat. Dia rere dia.

Tu estàs en les seves vides també per a ensenyar-los alguna cosa. Per a educar-los. T'agradi o no, els agradi o no, tens una **funció educativa**. No ets un puto carceller que només és aquí per a recordar-los que han de complir unes normes, encara que el que fes el Juan Carlos aquella nit contravingués aquestes normes. Què ha pogut aprendre d'allò? Prendre-li el mòbil per la força, és l'única cosa que pots fer? De què ha servit aquest gest? Bonica manera de parar una mà on agafar-se, així se'ls ajuda a tirar endavant, sí senyor, i què els hauràs ofert tu? Caminaran sols, i sols hauran de seguir els seus passos. Almenys, hem de proveir-los de les sabates per al camí.

És la meva opinió. Però la meva opinió i jo som els que donem la cara per ells”.

CAPÍTOL 2

Buscant el meu territori

Així que avui començo de nou.

Arribo d'hora a la meva primera destinació, l'institut d'una ciutat petita a uns vint minuts de Barcelona, on visc. He sortit amb temps, i tinc ocasió de passejar una mica pel centre i fer un cop d'ull a l'institut.

Hi ha bullici al pati, és l'hora de l'esbarjo. Sento crits, xiscles, riallades. Veig cares animades, ganyotes exagerades, pantalons fins a mitja natja, els calçotets per damunt. Noietes que s'han esforçat perquè s'insinuï la seva llençeria. Malgrat el que ells diran si se'ls pregunta, tot és calculat, gens espontani. Estan construint la pròpia identitat, la qual cosa és lògica a la seva edat, i per fer-ho, busquen l'aprovació, la complicitat de les mirades dels companys i companyes. En el seu món, no s'és si no és amb els altres.

També jo necessito l'aprovació i la complicitat dels meus companys en la meva primera reunió amb l'**Equip d'Assessorament Psicopedagògic (EAP)** en el marc del que s'ha anomenat la Comissió Social de l'institut, on també acudeixen altres professionals, com l'orientadora

del centre i algun membre de l'equip directiu, normalment els coordinadors del primer i segon cicle de l'ESO. En aquesta Comissió s'exposen casos que presenten dificultats socials i d'adaptació a l'institut.

Vull fer-ho bé i fer bona impressió. Haig de dur a terme les meves funcions en aquesta localitat i cinc pobles més de la zona, i encara no sé com m'organitzaré, ni si seré capaç d'arribar a tot arreu. Per això, col·laborar és sempre la millor opció.

A la sala de reunions, seiem el director de l'institut, la coordinadora del departament d'orientació, el psicòleg, la treballadora social de l'EAP i jo.

Ens presentem els uns als altres, ens somriem, aventurarem una col·laboració satisfactòria per a tots. Encara som en les declaracions de bona voluntat.

Després es parla de temes generals, abans de res perquè conegui el context, l'institut, la ciutat, la zona, el territori en el qual m'he internat.

Però és en començar-se a desgranar els casos quan m'adono que no tenen gaire clar per a què sóc aquí exactament i, malgrat que intento aportar idees i solucions a cada cas, no en prospera cap.

Algunes són atallades per la treballadora social, d'altres, pel psicòleg, d'altres, pel director de l'institut, les menys, per tots.

Per un moment tinc la sensació que no hem vingut a posar-nos d'acord ni a estrènyer llaços ni a coordinar estratègies, sinó que, en realitat, els nostres interessos xoquen com si militéssim en bàndols oposats.

Ells, en una banda. Jo, a l'altre. Els nois al mig.

I hem de lluitar per ells. Almenys, parlem d'ells, com si tots nosaltres poguéssim saber què pensen, què senten, encara que no sé qui n'escolta la veu.

* * *

És cert que les treballadores socials ja hi eren des de molt abans. Van ser elles les contractades per a posar en marxa els **serveis socials** en aquests municipis. S'hi han afegit altres equipaments, centres oberts, programes d'educació de carrer, etc. Als centres educatius, els professionals dels EAP, les mestres d'educació especial, les orientadores o personal de suport a les aules sumen esforços per atendre les necessitats educatives dels alumnes que ho necessiten, però cadascú des de la seva parcel·la, mentre s'han acostumat a ocupar-se de qualsevol cosa que sorgeixi, com si “tothom pogués fer de tot”.

Però si tots poden fer de tot, i ells ja són aquí ocupant-se del que sigui de què calgui ocupar-se, no queda lloc per a ningú més.

És un territori vedat.

I crea **dificultats en la diferenciació i reconeixement de l'educador social**.

No obstant això, hi ha molt per fer. I una part del que hi ha per fer ens correspon justament als educadors socials.

Ens preparem per a això. Estudiem, practiquem, ens equivoquem, aprenem. Busquem el nostre lloc, aquell

que fa possible el treball socioeducatiu, més enllà dels espais concrets als quals se'ns destina.

Per a saber què és el que podem aportar com a professionals, hem de ser visibles per als altres. I la visibilitat ens la donen les nostres funcions. Si saben el que fem, sabran què és un **educador social**.

Molts creuen que acabem d'aterrar, però fa temps que **animadors socioculturals, educadors d'adults i educadors especialitzats** van inventar un ofici que va néixer al carrer, o en institucions d'acolliment, sempre al costat dels exclosos de la societat i sempre en lluita per la justícia i la dignitat.

Amb el pas del temps, s'ha anat desfent la confusió entorn del **procés de formació de l'educació social**. Des de l'any 91 se'ns prepara a la universitat i, malgrat que **hi ha hagut massa maneres d'entendre la professió** i que s'ha volgut intervenir en massa coses, **a poc a poc s'han anat modelant els contorns de la nostra comesa. I aquesta és social, per descomptat, però també, i per damunt de tot, educativa.**

Aquí radica el nostre segell.

S'ha de dir, s'ha d'explicar amb tots els detalls perquè se'ns percebi correctament, perquè es compregui en què consisteix la nostra tasca.

Com diria el Paco, "si no saben què ens caracteritza, en què consisteix exactament la nostra professió, la nostra responsabilitat educativa, mai no confiaran en nosaltres ni ens autoritzaran a desplegar les nostres funcions".

* * *

—També hi ha el cas del Lass, encara que jo crec que no té gaire solució —diu el director amb tebiesa.

Entre tots tres em posen en antecedents.

El Lass té catorze anys. Els seus pares són originaris del Senegal, però d'ells, l'institut no en té notícia. Mai no han vingut a una reunió ni han contestat a un *mail*. No donen mostres que els interessi gens ni mica si el seu fill estudia o es passa el dia al carrer. El noi ha passat bastant desapercebut durant el curs. Solament s'ha fet notar a l'hora de les qualificacions o de presentar treballs. Les seves notes són calamitoses, mai no intervé en classe, no lliura els deures. Es relaciona poc i malament amb els companys, i no sembla que li importi. Pot ser a causa del desinterès per part dels seus pares que porti tan malament que els professors el reprenguin. Es mostra incapaç d'acatar l'autoritat, i això el condueix al xoc inevitable. Ja el van expulsar de l'institut anterior, i en aquest no li va millor. I ja per acabar-ho de posar tot potes enlaire, el van enxampar fa una setmana amb una bossa de cost a la motxilla.

El director creu que ha arribat el moment d'expulsar-lo. Està sincerament convençut que es tracta d'un cas perdut, irrecuperable. Tots quatre ho creuen. Potser per això, després de la meva insistència, arronsen les espatlles i em donen l'oportunitat d'intervenir, d'intentar alguna cosa.

L'últim a arribar. Amb les bateries carregades. Encara amb les il·lusions intactes.

Sí, tinc el perfil. Sóc el més indicat per a fer-me càrrec d'una causa perduda.

Per descomptat que ho accepto. Agafo al vol l'oportunitat que em concedeixen.

Vull ser útil. Però no solament als professionals amb els quals haig de col·laborar. Vull ser útil, per damunt de tot, a aquests nois i noies que semblen empentats al sac del rebuig.

Així que els dic que em sembla un error que llencem la tovallola. Per la meva banda, intentaré tot el que estigui al meu abast per a fer-los canviar de parer i que no s'hagi d'arribar a l'expulsió. Ells saben perfectament que treure'l de l'institut significarà empènyer-lo definitivament al carrer, on aprendrà molt ràpid, i amb els millors professors, a ficar-se en tripijocs i a delinquir.

El que no haurà après a l'institut, el buit amb el qual serà expulsat d'aquí, serà emplenat ràpidament amb els més útils ensenyaments per a atemptar contra la societat que li acaba de tancar una de les seves portes.

* * *

Sé, Paco, que si haguessis estat en la reunió, no t'hauries mossegat la llengua. Per res. Els hauries dit que n'estàs fart, de tanta sordesa davant el patiment dels altres, perquè el Lass pateix. Sí, el Lass també es porta malament a classe i no fa els deures; sí, el Lass desafia els professors, els engega a la merda, dóna cops de porta quan se l'expulsa de l'aula i tot el que aquí se li ofereix ho rebutja.

Fa temps que sabem tot això. Es repeteix en centenars d'instituts a la mateixa hora, i també hi ha centenars de professionals com nosaltres que parlen d'ells sense saber què fer. I ara l'expulsió. És així com li transmetem que el volem entre nosaltres? És clar, el millor és treure'l, abandonar-lo a la seva sort, produir un jove inadaptat més, que després criminalitzaran perquè nosaltres l'haurém estigmatitzat abans.

Sé que amb les teves paraules, Paco, els hauries fet remoure a les seves cadires.

CAPÍTOL 3

Lass, l'esquin

El Lass és un noi baixet, eixut, amb un somriure bonic però infreqüent. És clar que la vida no li va d'allò més bé. El veig creuant el corredor, entre grups de nois i noies que s'empenyen i criden i riuen; ell els regateja, fugisser, capmoix, els auriculars taponant-li les orelles, la caputxa de la dessuadora ocultant-li el rostre per a sostreure's del món que l'envolta.

Parlo amb el tutor de la seva classe i amb altres professors. Però, malgrat que pregunto reiteradament sobre trets concrets del Lass, caràcter, amistats, comportament, etc., rebo respostes vagues, generals. Com si no es tingués una fotografia precisa del noi, sinó més aviat una impressió borrosa, de silueta, solament un contorn en la penombra.

Això sí: em donen moltes explicacions sobre el funcionament del centre i les obligacions que això representa per als alumnes. Constato que, per als professors, tot el que passa dins d'aquest recinte educatiu està –ha d'estar– sota control. A fora, regna l'espai exterior, la qual cosa no els concerneix. Però dins del perímetre de l'institut s'ha d'im-

posar un ordre que estableixi el lloc i les obligacions de cadascú en cada moment, des dels espais per on es mouen els nois, l'horari que els limita com la reixeta d'un conducte de ventilació, fins a allò que fan, allò que no han de fer, ni dir ni proposar-se. Per a cada cas, hi ha una disposició.

Tal com em parlen aquests professors, i com parlen del Lass i d'altres alumnes conflictius o ganduls o desmotivats, sembla com si ells tinguessin l'ús exclusiu de la paraula. Recordo haver llegit alguna cosa sobre que qui té el coneixement el monopolitza, justifica la seva autoritat i imposa el seu verb. Per a l'alumnat només queda restar atent, en silenci, acceptar i aprendre dòcilment allò que se li ofereix sense oposar resistència.

I en cas que l'oposi, hi ha tot el cos de normes i reglaments de règim intern avalats per la inspecció educativa per a imposar la disciplina que ha de facilitar el treball escolar. Parlen d'això sense mostrar-se'n gaire convençuts, encara que els preocupa recuperar el sentit de l'autoritat.

Una cosa necessària, per descomptat, però no sembla que funcioni gaire per a ningú.

D'una banda, els professors semblen atrapats en les rutines que genera la disciplina que han d'imposar: aconseguir uns minuts de silenci a l'aula per a poder impartir la classe, reprendre els que destorben, enviar al despatx del director els que es mostren més desafiadors; i, al mateix temps, en els alumnes es multiplica l'avorrimment, la rebel·lia, el passotisme, l'oposició.

I en aquest caos sota tensió, emergeix encara més tensió, i tot es fa molt més difícil, i hi ha tantes tasques per

fer que tothom se sent desbordat, els alumnes deserten, els professors renuncien, s'estén el desànim, i la institució mostra símptomes d'estar malalta.

A la millor, el Lass només és un d'aquests símptomes.

* * *

Després de sonar el timbre, les portes s'obren i les aules aboquen adolescents a forrellons, i, entre ells, el Lass.

—Puc parlar amb tu?

El Lass ja s'ha ficat els auriculars a les orelles, i ni em sent ni té intenció d'escoltar-me, per la qual cosa desplaço el meu cos perquè es converteixi en un obstacle físic al seu pas, i no pugui fingir que no existeixo.

—Fas el favor? —li dic mentre m'assenyalo les orelles. Es dóna per assabentat i es treu els auriculars, en els quals sonen les paraules entretallades i combatives d'un intèrpret de hip hop.

—Em dic Javier. Sóc educador social. Vull parlar amb tu un moment.

—Hi estic obligat?

—En certa manera, la cortesia t'hi obliga.

—Què? —no té ni punyetera idea de què li parlo.

—T'ho explicaré d'una altra manera: et convé parlar amb mi.

I aquesta frase ambigua, que només és una recomanació però que, en les seves orelles, pot sonar com una amenaça, és el que el convenç.

Li indico la porta d'un despatx, i entrem.

—Seu, sisplau.

Sec jo. El Lass està tens, arqueja les espatlles, les seves pupil·les vibren, alerta. Es queda dempeus.

—És per allò de l'herba.

—Bé..., també en parlarem.

—Em voleu expulsar.

No em sorprèn que sigui tan directe, el noi ja coneix el reglament, es pot anticipar perfectament a les conseqüències d'una infracció com aquesta. Bé, més que una infracció, un delictes.

— Encara no hi ha res de decidit.

—Ja, i una merda. Sou uns fills de puta.

—Eh! Tranquil, res d'insults.

—Me'n vaig.

—Lass. Només parlarem. Seu.

—Passo que m'escalfis el cap —i es dirigeix cap a la porta.

—Espera, encara no te'n pots anar.

El Lass s'atura un moment, calibrant quina mena d'autoritat puc tenir.

—Només vull saber què va passar. Veure si et puc ajudar.

—Per a què? Qui ets? Tu aquí no ets ningú.

—Sóc l'únic que està disposat a ajudar-te. En vas sobrat d'això?

—Tu no saps res, no et necessito per a res. Que m'expulsin ja, em sua la polla!

M'aixeco i l'atrapo abans que surti per la porta.

—Escolta'm... —intento retenir-lo, però ell m'aparta el braç amb una manotada.

—No em toquis, pallasso!

I se'n va corrent pel corredor com si el portés el diable, sense saber que per més ràpid que corrin els peus no es pot escapar de mi.

Encara no.

* * *

Algunes nits, si teníem una estona lliure, el Paco i jo ens arribàvem fins a un bar proper al centre d'acolliment i ens preniem unes tapes i unes copetes de vi. Fèiem broma, rèiem, tots dos necessitàvem unes quantes riallades per a relaxar els músculs, bandejar les contractures, alleujar la càrrega de l'al·luvió incessant de drames que suportàvem rere les parets del centre.

A més, ho haig de dir, aquests soparets no solament eren un parèntesi, un respir en les nostres devastadores jornades i un moment de distensió entre amics. Per a mi, també eren una classe avançada impartida per un professor que coneixia com pocs els entrellats del sistema.

Perquè el Paco mateix era un producte d'aquest sistema. Era fill d'una família sense recursos, i els seus pares l'havien deixat llargues temporades en una llar de l'Auxili Social. Eren els anys seixanta, quan aquelles institucions acollien nens desemparats, perquè eren orfes, perquè la situació d'extrema pobresa no permetia que els pares se'n poguessin ocupar, perquè molts feien vida de carrer i co-

mençaven a delinquir... Què sé jo! Però allà el Paco va créixer i es va educar, i va tenir l'oportunitat de forjar-se una mínima formació, que ell sempre va valorar i va procurar millorar.

I no solament això. El Paco és el cas de qui intenta retornar, corregit i augmentat, allò que va rebre i que, d'una manera o altra, el va salvar, perquè l'alternativa era acabar en reformatori com hi van acabar alguns dels seus antics companys, o la presó. Una vida de tancament per culpa de la misèria...

Per això, podia relatar, entre riure i copa, com va començar tot. Com es va integrar en el **sistema d'atenció a la infància i a l'adolescència**. Com van ser els **orígens de la seva professió, l'educació social**, en la qual donaria regna solta al que ja era la seva vocació i la seva passió. Recordava els temps en què gent de tota mena i amb formació molt diversa feia d'educador. Els temps en què sobretot l'**educació especialitzada**, la dels educadors que treballaven amb menors desemparats –tal com els anomenaven abans–, aportaria els models de treball de referència i les metodologies d'intervenció dels futurs educadors socials. Després va arribar el **reconeixement acadèmic** de la professió, l'any **1991**, que va aconseguir posar d'acord **animadors socioculturals, educadors d'adults i educadors especialitzats** per a crear un únic cos professional.

Des d'aleshores els ensenyaments d'aquesta titulació es **van orientar vers la formació d'un professional capaç d'intervenir en diferents camps relacionats amb la**

inadaptació social, l'animació sociocultural, l'oci i el temps lliure, l'educació d'adults, el desenvolupament comunitari i tants altres camps professionals...

—Però cal seguir donant la llauna! —deia. El sistema, i molts dels que l'encarnaven, s'havien tornat rígids, resistents. Havia conegut massa gent que actuava com si fos un guàrdia i hagués oblidat el desig que en va despertar la vocació. S'havia tornat trista, antipàtica, i això no tenia res a veure amb l'educació social. Cal demostrar-li del que som capaços. En què consisteix allò que fem... I que allò que fem funciona.

—Paraula de Paco —vaig riure, i tots dos vam alçar les copes i vam brindar, còmplices i aliats en la lluita.

Per nosaltres, sí, i per tots els que ens fan sentir que servim per a alguna cosa.

Potser és cert, sense ells nosaltres no seríem res.

* * *

No afluijaré la corda, això ho tinc clar. Els que es ren-deixen no aconsegueixen res. I tot el que s'aconsegueix, s'aconsegueix lluitant. I si això no és paraula de Paco, ho hauria de ser. De vegades, t'emportes unes bones coces. Però no per això deixes de ficar-te on calgui.

A l'institut m'han donat la seva adreça, així que la introdueixo en els mapes de Google, visualitzo l'itinerari, pujo al cotxe i me n'hi vaig.

Com era previsible, la família del Lass vivia en un barri humil, de majoria immigrant. Fins no fa gaire, mà d'obra

barata per a la construcció i derivats. Ara es descompon per la desocupació i l'oblit de l'administració.

Un paraigua enfangat i esfullat es cou al sol en una cantonada del carrer, sense que ningú prevegi que les barnilles podrien fer mal a un noi, o a una persona gran que hi ensopegués. Aquí, el que cau, aquí es queda, mentre tothom segueix el seu camí sense mirar enrere.

M'ajupo i recullo l'esquelet del paraigua. El llenço en un contenidor ple d'andròmines i deixalles.

Arribo fins al portal. Truco a l'interfon i contesta una dona. Em presento, i la dona titubeja. Després, decideix donar-me carpetada, com si fos un venedor porta a porta. Penja sense donar cap explicació.

Doncs vaja.

No em rendeixo. Insisteixo. Truco al timbre una vegada i una altra. Per fi, la dona es decideix a contestar de nou.

—Perdoni, potser m'he explicat malament. Es tracta del Lass. Vinc de l'institut. Si no aclarim aquest assumpte, el més probable és que l'expulsin.

—El meu marit no hi és —contesta ella amb accent estranger i veu una mica tremolosa.

—Vostè és la mare. Puc parlar amb vostè.

—No, no —diu, nerviosa. A la plaça. El trobarà allà.

I tallo i tanco. S'ha acabat. No en treure res més de continuar trucant. Ha imposat un mur de silenci i m'ha indicat que, per a reclamacions, em presenti davant l'encarregat.

Haig de seguir les vies adequades, així que m'apropro a la plaça. Hi ha diversos grups que passen la tarda xerrant.

Un només està compost d'homes africans. Parlen, gairebé criden, entre ells, però, malgrat els crits, la conversa sembla amistosa. M'hi apropo i pregunto pel nom que m'han donat en la fitxa del Lass.

—El senyor Ousmane Indjai?

Callen, no saben a què he vingut i el primer que apunta en les seves mirades és el recel, la cautela del que tem als funcionaris de l'Estat, sinònims d'amenaça, de canvi bruscat de destinació.

—Vinc de l'institut on estudia el Lass. Hi ha hagut un problema amb el noi.

—Quin problema? —respon un d'aquests homes.

—És vostè el senyor Indjai?

—Sí. Què ha fet el meu fill?

—Serà millor que en parlem tots dos sols.

El senyor Indjai assenteix, i surt del cercle del grup. Tots dos anem fins a un dels bancs buits de la plaça.

—Sap que el Lass ho està suspenent tot des que va començar el curs?

—Poc cap. No serveix.

—Ja. Potser si el convencés que s'ha d'esforçar i estudiar.

—La seva mare s'ocupa. Però ella, molta feina.

No sóc aquí per jutjar com porten els seus assumptes, però sí per intentar que el Lass tingui alguna oportunitat.

—Fa un parell de setmanes va passar una cosa greu. Van enxampar el Lass amb una bossa d'haixix a l'institut.

El senyor Indjai fa una ganyota d'estranyesa.

—No. Ell no fuma.

—Si fuma o no, és igual. El portava a sobre. Els professors el van trobar a la seva motxilla. Potser era per a vendre'l entre els companys.

—No, Lass no ven. Segur.

—Molts nois ho fan. Sé que és difícil d'acceptar quan el fill d'un es...

—Senyor... —m'interromp— Lass és ximple. És el meu fill, però és ximple. Estúpid. Massa ximple per a la droga.

—Bé, no es necessita ser gaire llest per a això.

—No, a ell no l'hi va. Ell, només aquesta música que parla. No pensa en res més.

—No ho entenc, nega que el Lass portés haixix al damunt? En portava, està més que demostrat.

—Poden demostrar el que vulguin. Però ell no ha fet res.

El senyor Indjai parla amb fermesa. És curiós, té el seu fill per un inútil, però creu fermament en la seva innocència. Curiós..., i convincent, almenys per a mi. Aquest home no s'ocupa gaire, o gens, del seu fill. No el té per cap llumenera, ni per modèlic en res. Però aquest pare juraria pel seu honor que el seu fill és innocent.

Espero que continuï, però ell s'asseu al banc i es queda en silenci un moment. No em mira. Fixa la vista en un munt de taques fosques als nostres peus. Xiclets escopits per joves fa anys, que van quedar aquí oblidats, enganxats i assimilats ja a la veta de la pedra que ens serveix de terra. El senyor Indjai sembla incòmode, i a punt d'afrontar un mal trago.

—Això que dic, vostè mai no dirà que ho he dit.

—En té la meva paraula —contesto, i sé que no em puc permetre de defraudar-lo.

—Lass no fuma, no beu. Només aquesta música estúpida, ja he dit. Però està espantat.

—Espantat? Què l'espanta?

—Un pare no pot ser delator del seu fill. Això és difícil...

—Què passa?

—Jo sé que ell no demanarà ajuda. I menys, al seu pare. I menys, als seus professors...

—Sigui el que sigui... pot confiar en mi. En aquests moments, ningú més no mourà un dit pel Lass, li asseguro.

—Un home de debò soluciona les seves coses. No corre a plorar al seu pare perquè el defensi. Però potser ell no és fort. No prou per a defensar-se només... Jo ja he dit: és ximple. I té por.

—De qui té por?

—Hi ha uns nois. Més grans que Lass. Des que arribem, busquen problemes amb ell. I ells sí fumen.

—Creu que l'obliguen a vendre per a ells?

—Jo no ho sé. Però ells tenen herba, i Lass, por. I ara vostè diu que Lass també té herba. Doncs l'herba és seva.

Sens dubte. Sense donar-hi més voltes. Vida simple, transparent. Sense ombres ni sorpreses rere la porta.

Sí, tant de bo la vida fos així de senzilla.

CAPÍTOL 4

Amos del carrer

Ficat al cotxe en marxa, amb la primera posada, gairebé sense tocar l'accelerador per no atreure les seves mirades amb el soroll del motor, avanço lentament per una petita avinguda amb arbres.

Vaig seguint el Lass des que ha sortit de casa seva. He hagut de girar per més d'un carrer que no sabia a on portava, donar la volta, atallar, retrobar-lo uns carrers més avall. No sé on va, però sé que no va camí de l'institut.

En una pel·lícula, seria un detectiu seguint un sospitós. Bé, la veritat és que dóna resultat: el Lass ha vist un grup de nois al carrer, i de seguida ha donat la volta i ha canviat de direcció per no passar prop d'ells.

Massa tard.

Aquests nois l'han vist, i han entès perfectament que els estava defugint. I s'han apressat fins a atrapar-lo.

Dins del meu cotxe, avanço una mica més, lentament. Algú toca el clàxon darrere meu, i jo surto de la calçada, com si estigués buscant aparcament. Aturo el cotxe i observo.

Els nois han envoltat el Lass. També hi ha noies, dues o tres almenys. En total, són vuit joves. Sostenen llaunes de cervesa i cigarrets a les mans, i exhibeixen tatuatges als braços i cames, coll, pírcings per tot arreu, al melic, al llavi, algun amb anelles al nas. Porten caçadores amb dibuixos amenaçadors a l'esquena, sabatilles fosforescents gens barates, braçalets de coloraines; una de les noies porta els cabells recollits en unes rastes endurides; *shorts* supercurts per sobre d'unes mitges de reixeta, qualsevol combinació que puguis imaginar és benvinguda. Una de les noies, amb un evident sobrepès, porta una samarreta de tirants, curta, i deixa el melic a la vista, al centre d'un ventre que es desborda per sobre dels ajustats *leggings*. Estètica o antiestètica, els és igual, mentre parli d'ells, bé o malament. Que la meva roba llanci el meu missatge: aquíestic i m'importa un ou el que pensis de mi (de fet, això és completament fals: davant el dubte, prefereixo ofendre la teva mirada que afalagar-la. *T'enteres?*). Un altre dels pinxos del grup, alt i malgirbat, té el crani rasurat excepte a la part de dalt, com si hagués reservat un petit pelut perquè s'hi posin i s'hi refreguin les potes els coloms.

I el que és clar és que el Lass els té por. I a qui més, al capitost, com ha de ser. Un noi grenyut, amb botes altes, caçadora clavetejada i l'actitud del que té pressa per visitar qualsevol dependència de **Justícia Juvenil**.

Engego el cotxe, sense pressa, i m'apropro al grup. M'aturo al seu costat i trec el cap per la finestreta.

—Lass, no hauries de ser a l'institut?

Tots es giren cap a mi, sorpresos.

—Puja. Et porto.

El Lass nega amb el cap. Entenc que no vol quedar com un covard davant de la gossada que es llepa els dits al seu voltant.

—Puja, o preparat per a les conseqüències —li dic amb fermesa. Ara sí que la meva veu ha de sonar, sense ambages, a amenaça.

El seu orgull quedarà fora de perill, està obligat a obeir sota pena d'afrontar un càstig, que ja en el seu cas, promet ser més que sever.

Ha de pujar.

Seria la millor decisió.

Tant de bo el seu pare s'equivoqui. Tant de bo, malgrat el que creu el seu pare, el Lass no sigui ximple.

* * *

—Això no t'ho van ensenyar a la universitat —em va dir el Paco en un d'aquests sopars. Què saben ells sobre com relacionar-se amb gent que conviu en la marginalitat, que s'aparta de nosaltres com de la pesta?

—Doncs no és gaire intel·ligent per la seva banda de fugir-nos, no veuen l'oportunitat que els oferim?

El Paco em va clavar els seus ulls foscos.

—Veuen un estúpido que els donarà la tabarra i els recordarà que la seva vida és un fàstic. I això no els cau gaire bé. A tu no et cauria bé.

Vaig assentir, i vaig prendre un glop de la meva copa.

—Saps el que els posa nerviosos? I fan bé, això no ho necessiten per a res... Sobretot els nens i els adolescents...

—El què?

—**El bonisme.** La ingenuïtat i el voluntarisme dels ben intencionats, dels pipiolis acabats sortir de la universitat que els diuen que espavilin mentre ells continuen vivint a casa dels papas. I aquestes nenes, que han viscut sempre entre cotó fluix i ara volen aventures, bregar amb nois dolents perquè es posen calentes... I després hi ha aquests tipus com tu, els “creients” —com jo els dic—, els que us creieu que canviareu el món amb l’educació i totes aquestes coses...

—Procuraré recordar-ho.

—Si *m’entero que vas d’aquest pal*, et fico el títol i el teu bonisme com si fos un supositori —i va esclafir a riure. Li passava sovint, les seves bromes li feien molta gràcia, i era el primer que les reia. Bé, feia bé, perquè era contagiós i, al final, acabaves rient amb ell encara que no volguessis.

—T’asseguro que ho faré! —va tornar a riure—, paraula!

—Ja. De Paco.

—Mira, els únics especialistes en marginació són els que la pateixen. Els mateixos marginats. Només els coneixeràs preguntant, dialogant amb ells, parlant el seu mateix llenguatge. Si vols el seu respecte, respecta’ls. De tu a tu. Res de quedar-se al pedestal de qui té totes les respostes. Perquè no les tenim.

—Sona bé. Sona fàcil. Però no tinc ni idea de com es fa.

—Ho sabràs. Quan ho hakis de fer, no tindràs més remei.

—Algun consell? Anem, si no és demanar massa...

—És clar, estimat —sovint ens deia així, a companys i amics, com una manera simpàtica de mostrar afecte i prendre'ns el pèl al mateix temps. Aquí el tens: compte amb les paraules. Les paraules les carrega el diable.

—Vaja, això sí que és una autèntica revelació —vaig dir, irònic. Amb això i una galeta...

—Escolta'm, setciències: les paraules són tot el que tens. Amb les paraules arribaràs a ells. Aconseguiràs que t'escoltin o que et rebutgin. Estendràs un pont o obriràs un abisme. De les teves paraules dependrà. Però si fas diana... t'obriran les portes. T'escoltaran. Rebran el que tens a oferir. I aquí ho tindràs: aquesta és la base. A partir d'aquí, fins i tot podràs oferir-los alguna cosa que els sigui útil... Però no confonguis la paraula amb fer un discurs moral, perquè no es tracta d'això.

Em vaig quedar mirant-lo un moment. Així que era això. Apropar-s'hi. Guanyar-te'ls. Lluitar per fer-te un racó al seu costat, on ser acceptat, escoltat. Des d'on poder-los agafar de la mà i ajudar-los a sortir del forat.

—Comença a fer anar la imaginació. Treu conills del barret, reinventa a partir del que t'han ensenyat. Hauràs de ser creatiu. Perquè per a superar les seves defenses, els hauràs de sorprendre, fins i tot t'hauràs de sorprendre a tu mateix...

—Les paraules... —vaig dir, pensatiu.

—Però ja no seran les meves. Les del Paco. Seran les teves. Aquestes són les que et valdran... Perquè allà fora estaràs tu sol.

CAPÍTOL 5

La presa

Mentre ens allunyem amb el cotxe, el Lass no deixa de mirar pel retrovisor. Dissimula, es fa el dur, de cap manera no admetrà que tenia por, allà al carrer, envoltat per aquells cadells assedegats d'infligir humiliació.

—Qui són aquests?

—Ningú.

—Per no ser ningú, no semblaven gaire simpàtics.

Silenci. No vol dir res. Recorda: les paraules les carregava el diable.

—T'haig de demanar un favor.

Això el sorprèn. L'acabo de treure d'una dificultat, fingeixo que no m'he adonat que necessitava ajuda, i a sobre l'ajuda la hi demano jo.

—Necessito que assisteixis a les classes.

—Les classes són una merda.

—Encara que ho siguin. És per un bon motiu.

—Ah, sí? Quin?

—Tu. Tu ets el motiu.

Torna a callar. No sap si me'n foto o què.

—Vull demostrar-los que s'equivoquen.

—A qui?

—Als que creuen que has de marxar de l'institut.

I l'orgull surt a relluir.

—Que els donin pel cul, ja no em veuran la cara per allà. Passo de tots. De l'insti, i dels tocacollons dels professors.

—Bé, doncs encara que siguin uns tocacollons. Encara que jo també sigui un tocacollons. Així i tot, et demano per favor que assisteixis a classe.

—I jo què en trec d'això?

—Ningú no guanya res. Encara. La partida s'està jugant. Però si abandones...

—Ja, *vale*, para, baixo.

—I ni et penses defensar?

—Que paris el puto cotxe!

Aturo el cotxe, i ell obre la porta.

—Lass!

El noi espera a veure què li haig de dir. Val més això que res.

—Sé que l'herba no era teva.

Em mira desconcertat. Això és bo. No sap què pensar de mi. Encara millor. Almenys no està segur que sóc un enemic.

—I a tu què t'importa.

—M'importa. I em continuarà important.

El Lass titubeja un moment. Després, tanca la porta i se'n va.

Però no ha donat un cop de porta. Ha tancat de manera civilitzada, la mirada esbossada en un interrogant.

És tot el que necessito.

* * *

M'entrevisto amb el director de l'institut i li pregunto directament per aquest grup del carrer. El director és un home atabalat per les responsabilitats, bloquejades totes les seves hores i tots els seus dies des que posa el peu al centre. S'esforça a donar-me respostes, encara que no entén gaire per a què les necessito.

—N'hi ha algun que va ser alumne nostre. El capitost es diu Carpio. Era molt conflictiu, vam tenir diverses to-pades. No el vam arribar a expulsar... Abans, ell va deixar de venir. D'això deu fer un parell d'anys.

—És major d'edat?

—Ara en deu tenir disset.

—Algú més?

—La Chayma, encara és alumna nostra. Repetidora, i al pas que va... El Bepo, l'espigat que llueix un "pelut" al cap, com tu dius. res, un mentider i un llast per a tots. Després hi ha la Nere. És una llàstima, perquè és llesta, per poc que s'esforça, es treu els cursos. Però s'ha anat a buscar les pitjors companyies. De la resta, no en tinc informació.

Veu que vaig prenent nota de tot.

—També t'ocuparàs d'ells?

—Almenys, ho intentaré.

—Aquests nois ja estan fets al carrer. No deixaran ni que t'hi apropis.

—M'hi apropiaré. Parlaré amb ells. Hi ha altres coses en què podrien ocupar el temps.

—Això voldríem tots.

El director es queda callat un moment. És com si intentés treure forces de la flaqueza. Desitja que les coses vagin millor, però ja no sap com aconseguir-ho.

—M'agradaria ajudar-te... però de debò que estic desbordat. No dono per a més.

—Ho entenc.

—Però puc fer un parell de trucades.

* * *

Nens desatesos, joves delinqüents, persones amb problemes de salut mental, dones maltractades, toxicòmans... Tot em concerneix. Tot això forma part dels **desafiaments actuals de l'educació social**, encara que hem de fer l'esforç per a adscriure les nostres funcions més enllà de les categories contextuais i poblacionals. Al nou segle, el món es desplega en una constel·lació sostinguda en un entramat de llaços massa fràgils. I moltes persones, sempre les més vulnerables, queden surant, sense agafadors, sense referents.

Desafiliats.

Absents, despallats d'estructures que puguin oferir-los un sentit.

Abocats a la intempèrie. A nosaltres ens correspon oferir una **obertura a l'àmbit social en el marc de l'àmbit educatiu.**

Què els pot esperar sinó la catàstrofe?

* * *

Són allà. M'hi apropo passejant. Els observo a la plaça, on cremen hores i avorriment. Es fiquen amb nois i noies que passen a prop. Se'n burlen. Beuen cervesa. Si són llaunes, les aixafen amb les mans, hi juguen com si fossin una pilota de futbol.

L'alumini rellisca sobre la pedra amb un so similar a un grall.

Si es tracta d'ampolles de vidre, els agrada tirar-les contra les parets i fer-les miques.

Un comerciant surt a renyar-los, n'està fart de veure'ls per allà fent sarau, embrutant-ho tot, faltant a tothom.

També es burlen d'ell, i l'home branda un bastó, ha sortit preparat de la tenda, es veu que no els considera inofensius, i que no les té totes amb ell.

El Carpio el desafia, provocador, i els seus companys l'animen. L'home de la tenda torna enrere i, ja al límit, amenaça amb cridar la policia. Tot el grup se'n mofa, l'insulta, li escupen encara que són massa lluny perquè les escopinades li puguin arribar.

Quan es refugia de nou a la tenda, el Carpio i el pinxo del pelut al cap corren fins a la porta i es baixen la bragueta. Tots dos s'orinen a l'entrada, i després arrenquen a córrer entre riures i càntics grollers.

He decidit no intervenir-hi. No crec que hi tingui gaires oportunitats i, abans de ficar la pota, haig de desco-

brir la manera d'apropar-m'hi. Com parlar-los de tu a tu, conservant alguna opció que m'escoltin.

El Carpio estarà sord, això és clar. I el del pelut, ara com ara, ni plantejar-li-ho.

Les noies.

Algunes han preferit quedar-se en un segon pla. A veure-les venir. Potser perquè no acaben de sentir-se còmodes entre tanta burla i ofensa.

Per a escoltar, cal tenir cap. Capacitat d'entendre.

Per a això, millor els llestos.

I almenys una de les noies ho és.

Ella és la clau.

* * *

Ja és negra nit mentre torno a casa amb el cotxe. Les hores m'han volat. Tinc un parell de missatges de la Carla, la meva xicota. No tindrè temps de passar-la a veure, demà toca matinar, tinc molt per fer.

Poso el mans lliures, la truco i em disculpo. Ella es mostra comprensiva. Almenys, de moment. Entén que porto poc a la feina, cal adaptar-se, agafar els ritmes, aprendre la gestió de l'horari...

Bé, ella sap perfectament **com és aquesta professió**. Espero no posar a prova la seva paciència més enllà de l'inevitable. Li dono la bona nit, el cap de setmana la rescabalaré, l'hi prometo. Ella diu que em cobrarà en espècies, i riu, i el seu riure és la cosa més dolça que he rebut en tot el dia.

Ens acomiadem i poso la ràdio. Em calma el *soul*, la música clàssica, les bandes sonores de les pel·lícules.

Però avui no. La meva ment continua donant voltes al Lass, el Carpio, els nois del carrer.

I una vegada i una altra em ve al cap una altra de les frases del Paco.

Crear un llera perquè flueixi el riu.

CAPÍTOL 6

Cavalls de Troia

—Tinc una cosa per a tu.

El Lass em mira fastiguejat. Oh, no. Una altra vegada aquest *tio*.

—Per si no te n'has adonat, no em van els *tios* —em deixa anar amb una ganyota de fàstic.

—Ni a mi. Tinc xicota. Tranquil.

—Llavors, per què no te'n vas a cardar amb ella i em deixes en pau?

—Perquè en aquests moments està treballant. I jo també.

—Fot el camp ja, *tio*.

—De seguida. Només vull reprendre la conversa que vam deixar a mitges.

—No vam deixar res a mitges. Vaig baixar del teu puto cotxe. I vaig passar d'anar a classe. T'ho dic més clar? Passo de tu i dels merdes de professors i la puta merda de l'insti de merda!

—Sí, la merda i tot això..., ja ho entenc. I com que veig que no arribem a cap acord... retiro allò del favor. Ja no et demano res.

El Lass em mira com si fos un boig del carrer. Realment, ja no sap què pensar de mi.

—Doncs *vale*. Oblida'm, jo ja t'he oblidat.

El Lass em deixa de banda, però jo no li ho poso fàcil i em poso a caminar al seu costat.

—Et proposo un tracte.

—*Tio*, vols passar de mi?

—T'he dit que tinc una cosa per a tu. No vols saber què és? Ni tan sols per curiositat?

—No.

Però vinc decidit a no acceptar un no per resposta i em trec el conill del barret, en paraules del Paco. Dit amb les meves paraules, trec una caixa de ritmes de la meva motxilla. Una caixa negra, electrònica, plena de botons i comandaments, i l'engego.

Sona un ritme contagiós, si fos el lloc i el moment, ens hauríem de posar a ballar, deixant anar els braços i estenent polzes, índexs i menovells, aquests gestos de desafiament que acompanyen amb mesurada desgana les paraules cantades del carrer.

El Lass queda impactat pels cops de percussió, l'envolta el compàs de quatre per quatre, el cop sec i greu del bombo en els primers i tercers temps, el cop de la caixa, responent amb la seva vibració de filferro en els segons i quarts temps.

El Lass *al·lucina*.

—Sé que t'agrada cantar hip hop, rap, aquestes coses. Això et podria ajudar.

Diana. Els seus ulls s'han obert com unes taronges. No deixa de ser un nen, i té al davant un regal que el faria feliç. Per què no somriuria, encara que només fos una mica, aquesta vegada?

—Me la dones? —pregunta, perplex i desitjós.

—Ho sento. No te la puc donar, perquè no és meva, l'haig de tornar. Però te la puc deixar uns dies. O unes setmanes... Depèn. Ja t'he dit que és un tracte.

—Quin tracte?

Això és escoltar. M'està escoltant.

—Jo te la deixo en dipòsit... i, a canvi, tu tornes a les classes.

El Lass s'ho pensa una mica.

—I si se'm trenca? O me la venc?

—En tots dos casos, tu hi perds. M'hauràs de pagar el que val. I encara pitjor: no en podràs treure partit per a cantar les teves cançons.

El Lass em mira, mira la caixa de ritmes, que continua sonant a la seva, com si celebrés una festa privada. El Lass obre les mans, i llavors sé que ha obert les portes, que accepta el que tinc per oferir-li, i que el meu cavall de Troia penetrarà les seves muralles de ressentiment i desconfiança.

* * *

Si hagués de buscar en les meves anotacions què és el que acabo de fer, crec que ho trobaria en l'apartat de

la **Segona funció: generació de xarxes socials, contextos, processos i recursos educatius i socials**. Em refereixo al **Catàleg de funcions dels Documents professionalitzadors**, els documents que s'estableixen com a base per a articular la cultura i la identitat de la figura de l'educadora i l'educador social i sobre els quals tant ens va fer treballar el Paco, que se'ls prenien molt seriosament. Ell va estar en el **5è. Congrés Estatal d'Educadores i Educadors Socials**, que es va celebrar a Toledo, l'any **2007**, en què els col·legis i associacions professionals **van aprovar aquests documents**. No deixeu d'acudir-hi – ens deia – per si alguna vegada **se us oblida a què us dediqueu**. I, en efecte, sovint els reviso per **reflexionar sobre allò que defineix la professió, el sentit de la nostra responsabilitat ètica a través del codi deontològic, les funcions i competències professionals que cal exercir, etc.** I és que aquells documents van ser un pas necessari per a poder cimentar, en primer lloc, el reconeixement del col·lectiu i, en segon lloc, el reconeixement social de la tasca que es proposa en el camp professional de l'educació social. Una fita que habilita; és a dir, un punt de partida que **professionalitza i que dóna valor** al treball socioeducatiu que duen a terme milers d'educadors cada dia. Sentir-se membre d'una comunitat perquè hi ha funcions comunes, dutes a terme de manera particular tenint en compte el subjecte amb qui es treballa, el territori i les institucions on s'exerceixen les nostres pràctiques.

No tot s'aprèn sobre la marxa. Moltes coses ja les vas aprendre mentre estudiaves. Però fins que no ets allà fora i no les dus a terme, no te n'adones.

Generació de xarxes, de recursos educatius i socials..., què li podia oferir al Lass?

Primer, cal desentranyar quines són les seves inquietuds, allò que els mou, les seves aspiracions. Les particulars de cadascú. I aleshores buscar la manera d'obrir-los un camí, donar-los un canal, una empenta, si és necessari, cap a allò que realment volen i és capaç de fer-los seguir.

Això els menarà per recorreguts diferents, els permetrà una millora personal, coneixeran gent nova, altres contextos. I això els brindarà més oportunitats.

Sí, d'això es tracta, **d'oferir altres oportunitats**, altres alternatives, connectant amb el seu desig..

* * *

La Nere és una noia bufona, s'ha de reconèixer, encara que es vesteix amb la desídia de qui ha renunciat a remarcar el seu atractiu i ha apostat per l'estètica de la lletjor, o de l'antiestètica. És una declaració oberta de guerra contra l'atractiu convencional, això és necessari si es vol conrear una imatge elaborada de noia dolenta. Noia perillosa, independent, que llueix cadenes, tatxes, camals estripats, melic a l'aire travessat per un pírcing que centelleja, tatuatge de guerrer clenbuterat a l'espatlla; i, com els seus col·legues de carrer, amb l'impassi-

ble ganyota al rostre d'estar perpètuament ofesa per un món que no està a la seva altura.

Li he demanat que es quedi un moment a l'aula, la resta d'alumnes i la professora ja han marxat. No entén qui sóc ni per a què serveixo. Bé, que es posi a la cua.

—Em dic Javier Dalmau i sóc educador social.

Em mira com a un insecte molest al qual no es decideix a aixafar.

—Tinc l'encàrrec d'ocupar-me dels que teniu problemes a l'institut.

—I qui no té problemes aquí si això és una merda? —em diu incrèdula.

—Bé, això depèn. La teva professora de Tecnologia m'ha parlat molt bé de tu. I d'un treball que vas fer. Vas treure un nou.

—Potser ni el vaig fer jo —diu, desafiadora.

—Ah sí?

—Et pots baixar qualsevol cosa d'Internet.

—Ja. Però no és el cas. Ho he vist. Un curt molt interessant. Ben muntat, amb una veu en *off* que sugereix sense explicar obvietats, i un bon muntatge musical. Has aconseguit imatges dures, impactants però de molta bellesa. El teu treball realment té força i sensibilitat.

—*Tio*, no m'insultis —es burla.

—Ja, no es pot ser sensible. Doncs no gravis treballs tan bons.

—Gravo el que em surt del cony!

—Doncs et surt amb talent. Saps reflectir l'ambient que es respira en aquests carrers que coneixes tan bé... La moguda que hi ha allà.

—Si vols, et firmo un autògraf, o ens fem una *selfie*, i ja em deixes en pau... —diu, sarcàstica. Jo em piro, tinc pressa.

—No dius noms, però sé qui són. Els de l'herba i els que putegen el personal a la plaça... Tot això.

Això la clava al seu lloc.

—M'ho vaig inventar tot.

—Parlo del Carpio, la Chayma, el Bepo..., i els altres.

Ara sí he captat completament la seva atenció.

—He parlat amb veïns. Amb la policia local. I, en general, he comprovat que tots n'estan més que farts de vosaltres.

La Nere somriu, afalagada de ser, al costat dels seus col·legues, el malson d'aquest barri malgirbat i desatès.

—La gent es queixa per tot. Perquè són uns esclaus. Perquè són vells i les seves vides són patètiques. I es fiquen amb els joves, ens culpen de tot, però la culpa que siguin uns desgraciats només és seva.

—Ja. I vosaltres, les víctimes.

—Només passem l'estona. Xerrem, fumem. No ens fiquem amb ningú.

—Diguem que m'ho crec. Però així i tot, detecto un problema.

—Doncs passa. No és cosa teva.

—Doncs sí. Com a educador social ho haig de fer, forma part de la meva feina.

—Doncs quan tornis... porta'ns tabac. I birres. I alguna cosa per picar —li encanta riure's de mi.

—Res més? —li segueixo el corrent amb un somriure. Tu ets la llesta del grup. I els coneixes bé, fins i tot has gravat un curt sobre ells, encara que no els nomenessis... Què busquen? Què els agradaria aconseguir?

—Ser rics i tenir els conys que vulguin. I nosaltres, el mateix, però en pixes.

—I a part d'això? En cas d'estar disposats a viure al planeta Terra —li dic mantenint el bon humor, m'adono que és aquí on aconsegueixo retenir-la.

Somriu. Ja deia jo que molt noia dolenta..., però en el fons potser no tant.

—Fes-me una llista. La llista de la noia llesta —li dic.
I torna a somriure.

* * *

Per a la cua dels que pregunten educació social? I això què és?, aquí van algunes respostes:

El *Catàleg de funcions la defineix així*: “Dret de la ciutadania que es concreta en el reconeixement d’una professió de caràcter pedagògic, generadora de contextos educatius i accions mediadores i formatives, que són àmbit de competència professional de l’educador social, i que possibilita:

—La incorporació del subjecte de l’educació a la diversitat de les xarxes socials, entesa com el desenvolupament de la sociabilitat i la circulació social.

–La promoció cultural i social, entesa com a obertura a noves possibilitats de l’adquisició de béns.”

Però per a mi és més.

Una manera de millorar les vides d’altres persones a qui els han faltat oportunitats.

Una lluita per estendre la justícia social. Per tant, també té a veure amb una manera de veure el món, i això fa inevitable que també es converteixi en una manera de viure.

La nostra figura pot ser determinant per a aconseguir l’ancoratge de joves que han perdut –o mai no han tingut– una armadura amb què poder-se sostenir. La nostra intervenció és complexa perquè s’adreça a situacions complexes, sovint amb massa fronts oberts.

És per aquest motiu que, encara que alguna de les tasques ens correspon a nosaltres i només a nosaltres, d’altres s’han de fer en coordinació amb altres professionals, com **psicòlegs, pedagogs, professors, treballadors socials o fins i tot la policia.**

Des d’aquest punt de vista, **les nostres funcions** es divideixen en **singulars (les que duem a terme específicament els educadors socials) i compartides (funcions que, tot i ser pròpies de l’educació, són compartides amb altres professionals).**

* * *

El director de l’institut ha complert, i després de la seva trucada sóc rebut per l’alcalde i la regidora de Ser-

veis Socials. No cal que em presenti, però haig de posar-los en antecedents. La regidora m'interromp. Coneix perfectament els nois dels quals els parlo, i té un nom per a ells: la banda del Carpio.

La banda. Solament els falta afegir el rètol d'Enemics públics i treure els cotxes policials amb les sirenes udolant.

—Són pitjor que un mal de queixal —diu la regidora. Els veïns n'estan farts. Més d'una vegada s'han donat conats d'agressió. I tot fa pensar que pot acabar molt malament.

—Doncs potser seria qüestió de prevenir —li contesto.

—Hem intentat un munt de coses, i res. No estan per la feina.

—Amenaces? Càstigs? —temptejo.

—Bé..., se'ls ha advertit diverses vegades, és clar. El Carpio i alguns altres ja els coneixen a comissaria. Els han collat més d'un cop. Però ja ho saps, van de durs, i fins que no es topin de cara amb una condemna...

—Això, en la meva opinió, hauria de ser l'última carta. Però abans hi ha una carta per jugar.

L'alcalde segueix amb curiositat la nostra conversa.

—Com a especialista, què proposa, senyor Dalmau?

Vaja. Com a especialista. És l'ocasió, i li deixo anar el discurs. És clar, per què no? Acaba de demostrar que està disposat a escoltar les meves raons.

Doncs aquí estan.

—Estem d'acord que “la banda del Carpio” és un problema als carrers. Són menors, haurien de ser a l'institut. Però han desertat. S'han allunyat el màxim que han po-

gut. I aquí ja els estem deixant per perduts i desitjant una “condemna” que els tregui del carrer, i que ens tregui del damunt el problema. Però n’arribaran d’altres... No és clar que la via policial contribueixi a arreglar les coses.

—Ja, però aquesta és l’única via que entenen aquests nois. Tu mateix ho has dit. Fa temps que han desertat de l’institut. Es passen el dia al carrer. No hi ha una altra manera d’arribar-hi —em diu la regidora amb cert pessimisme.

—Bé, però potser se’ls poden oferir alternatives, fins i tot educatives.

—Això a ells no els interessa gens ni mica —intervé la regidora.

—Directament, no. Però hi ha altres maneres d’apropar-s’hi.

—Com quines? —pregunta l’alcalde amb interès sincer. Em trec un paper de la butxaca. Ja tenia la llista feta...

* * *

Sé que no és gens fàcil educar qui s’hi resisteix, qui no vol ser educat. De fet, el normal és que l’altre s’hi resisteixi, però també que nosaltres, els educadors, no hi renunciem. **Com podem sostenir la nostra funció educativa davant d’aquest altre que s’hi resisteix?** Vet aquí una de les claus d’aquest ofici: assumir que no sempre es pot, però que no podem renunciar a “fer aprendre”.

Naturalment, l’educador social ha d’assumir la **responsabilitat** davant l’exercici de la seva professió. Qual-

sevol acte té conseqüències i només **el professional n'és responsable**. No obstant això, ningú no pot adoptar per un altre la decisió d'aprendre. Tampoc no sé si jo mateix puc adoptar la decisió de **desitjar educar**. Només sé que haig de mantenir viu aquest desig, per a despertar el desig de l'altre, el desig d'aprendre.

Ho intentaré, i tindrà conseqüències. I d'aquestes, l'únic responsable seré jo.

* * *

M'apropo a la placeta on mitja dotzena de nois juguen al futbol. Entre ells, el Lass. M'assec a un cantó, i animo l'equip del Lass. Veig que li molesta, però a mi no em molesta que li molesti. Quan marca un gol, ho celebro. Al final se n'afarta, i deixa de jugar.

—Què passa? —li pregunto. Ve fins a mi i se m'encara.

—Em segueixes a tot arreu. Se m'estan inflant les pilotes!

—Només et volia donar les gràcies.

—Gràcies per què? —pregunta amb recel.

—Per complir el teu tracte. Has tornat a classe.

—Doncs és una merda de tracte, perquè les classes són una merda.

—Sí, ja, merda això, merda allò, merda tot. Podries fer una cançó que parlés dels teus sentiments sobre la merda. Hip hop de la merda, la podries titular.

—Pallasso —i en la seva veu no sona gaire simpàtic.

—Escolta, si de debò creus que el tracte és una merda, torna'm la caixa de ritmes i en pau.

El Lass no respon. Agafa la motxilla, se'n vol anar lluny de mi. No vol que els seus amics se'n fotin per culpa meva.

—Ja estàs fugint una altra vegada. Tu també m'estàs inflant les pilotes.

—*Vale*, ja et tornaré la caixa —em deixa anar, amarg.

—Bé, si és que no la faràs servir. L'has fet servir?... Ni tan sols l'has fet servir, oi? —el pressiono. O sí?

El Lass assenteix amb tebiesa. En realitat, no vol prescindir del seu regal, es nota.

—De debò saps cantar rap? O només vas d'aquest pal per fer-te l'interessant?

La provocació. Un adolescent, provoca'l, desafia'l. Sol funcionar.

—És clar que en sé!

—A veure.

—A veure, què?

—Canta alguna cosa. M'agradaria escoltar-te. Per comprovar que no m'has pres el pèl.

—Sí, cantaré aquí, i un ou —s'hi resisteix.

—Per què no? O només saps cantar a la dutxa, o assegut a la latrina? Et talla cantar davant de la gent? Et fa por?

Por, un adolescent? Per Déu. El Lass em mira amb fúria als ulls. Això no ho pot consentir, no pot quedar com un covard; però s'hi resisteix, tampoc no vol doblegar-se davant meu.

De sobte, funciona. I deixa anar la motxilla. Es comença a moure, trontollant però portant un ritme imaginari, mentre escup paraules rimades com si la seva boca fos una metralleta, i les seves mans unes forquilles de tres pinxos que les clavessin a l'aire.

És una cosa així com...

*“Visc dins d’una caixa, t’enteres?
 Igual que hi vius tu, puto guaperes
 Si vaig pel carrer m’empresones
 M’avergonyeixes, m’empaperes,
 Els teus micos se’n riuen de les meves celles,
 De la meva pell, de la meva veu i les meves orelles,
 De les meves paraules sense reixes,
 Haig de callar per salvar el meu cul,
 Però a dins meu tinc futur,
 Tinc futur, i no és el teu
 Ningú entra al meu racó obscur,
 Allà desapareixen tots els bruixots,
 Visc dins d’una caixa, t’enteres?
 Igual que hi vius tu, puto guaperes
 Però un dia sortiré d’aquesta merda
 Mentre tu et podreixes en la teva herba”*

Calla, respira, bleixa.

Em quedo un moment sense saber què dir. Ell em sosté la mirada, tens, inflat de dignitat, com esperant que em mengi les meves paraules, refregant-me per la cara que posés en dubte el seu sagrat hip hop. Sí, ho ha demostrat.

—T'has guanyat el meu respecte —li dic. I això, en aquests moments, li arriba molt endins. Aconsegueix, paradoxalment, que jo em guanyi el seu.

S'asseu al meu costat, i, en silenci, obre la motxilla. No sé què vol. Treu els llibres de l'institut. Les seves llibretes. Me'ls dóna, un a un. Ara sóc jo qui no entén res.

—Què?

—Mira. Deixa de ser un puto pallasso i fixa-t'hi bé.

Fullejo un llibre, miro una llibreta d'exercicis sense resoldre.

—Ajuda'm —diu, aquesta vegada sense ritme de hip hop, sense rima, sense defensa.

Indefens.

CAPÍTOL 7

Els signes de l'enigma

Ens tornem a reunir els membres que formem la Comissió Social de l'institut: el director, la coordinadora del departament d'orientació de l'institut, el psicòleg i la treballadora social de l'EAP. Els he demanat una reunió per tractar del cas del Lass, i també he demanat que vingúes el tutor de la classe del noi. La seva opinió i la seva implicació són importants si vull trobar la manera de resoldre la situació del noi.

Com he escrit més amunt, hi ha aspectes de la nostra intervenció que s'han de fer de manera coordinada, entre diferents professionals, desplegant un **treball en xarxa**.

Forma part de les nostres funcions harmonitzar les dinàmiques institucionals, com també de l'anàlisi del context i del territori, dels marcs legislatius, de les polítiques socials i educatives...

Tots, elements imprescindibles per a engegar **projectes i programes** d'una acció social que en el nostre cas, a més, haurà de ser educativa.

Així que els parlo francament i deixo clar que els necessito a tots per a completar amb èxit els meus esforços.

Saben que porto altres casos, queestic entestat a intervenir també en l'assumpte de “la banda del Carpio”. Però, per la manera en què comencen a expressar-se, constato que no els sembla probable que me'n surti. Al contrari, a l'aire gravita la impressió que els meus esforços seran una pèrdua de temps, com ho van ser els seus.

Remarco el fet que el Lass ha tornat a les classes. El tutor assenteix, i diu que la seva actitud a l'aula és “correcta”, i té esperances que estigui adoptant uns canvis d'hàbits que el puguin afavorir en tots els aspectes. No obstant això, encara té pendants molts deures per lliurar, i manté la seva resistència a participar en les classes.

El psicòleg passa a explicar l'entrevista que va tenir amb el noi no fa ni dos dies.

—Es va mostrar hermètic, es va negar a col·laborar en res. No va fer el test que li vaig demanar, no va contestar a les meves preguntes, i en més d'un moment, es va mostrar agressiu i desafiador.

El director de l'institut corrobora aquesta impressió, està en la línia de les queixes d'altres professors i professores al llarg del curs. El tutor, per la seva banda, entén aquestes queixes, però és partidari de donar una última oportunitat al noi, tenint en compte els petits canvis que està demostrant. Però la seva posició a la taula és minoritària. Només jo el secundo.

Recordo als meus companys de taula que som sota el sostre d'una institució que es dedica ni més ni menys que a educar. I que si expulsem el Lass, li estem negant una educació que li devem. Els dono una dada: la majoria de

la gent que abandona els estudis ha estat exclosa abans a l'escola o a l'institut.

—Com en dieu d'això? Profecia autocomplerta?

El psicòleg em mira amb una barreja de contrarietat i de preocupació sincera perquè m'hagi deixat enganyar, i es disposa a “treure'm de l'error”.

Fa un retrat del Lass segons la seva opinió professional, un diagnòstic en el qual ressonen frases com “trastorn oposicionista desafiador”, conveniència de medicació, d'atenció específica, etc. Bé, com a brindis al sol no està gens malament.

—En la situació familiar del Lass, això és implantejable.

I prossegueixo amb la falta de recursos dels serveis socials i altres etcèteres. I com a colofó afegeixo que el Lass no pateix cap trastorn d'aquests que ell ha esmentat, ni res de semblant.

El psicòleg insisteix en el seu relat de l'entrevista amb el noi, les seves reaccions, que encaixen perfectament en el diagnòstic, insisteix en tractaments correctius, i que l'institut no és el marc més adequat i bla i més bla.

—El Lass tenia raons de molt pes per a reaccionar així —l'interrompo—, per a tancar-se en el seu mutisme, per a reaccionar amb rebel·lia. I al meu entendre no té res a veure amb cap trastorn.

El psicòleg deixa anar un sospir suau i, amb la millor de les intencions, procura fer-me veure que ell es basa en teories científiques, i suggereix que potser un educador social no té la formació per a parlar de diagnòstics

o trastorns, ni la manera d'abordar-los, perquè els educadors socials tenim “una altra mena de preparació, més concreta, potser, però que no abraça tots els aspectes que comporten aquestes situacions”.

Ara és quan hauria de cantar.

Això, o enfrontar-los a unes quantes preguntes incòmodes, retreure'ls què passa en el món de l'educació per part d'alguns professionals que intenten reduir la visió dels joves a l'etiquetatge i la segregació; a classificar-ho i patologitzar-ho tot. Imposant, amb l'etiqueta o el diagnòstic, una destinació de la qual els nois no podran escapar, i anul·lant, amb aquesta via terapèutica excloent, l'oferta educativa que hauríem de proposar-los.

Però no. Ara és quan hauria de cantar. I obro la meva agenda i, encara que sigui sense música ni ritme, els lleigeixo el següent:

—Visc dins d'una caixa, *t'enteres?* Igual que hi vius tu, puto guaperes, Si vaig pel carrer m'empresones, M'aver-gonyeixes, m'empaperes, Els teus micos se'n riuen de les meves celles, De la meva pell, de la meva veu i les meves orelles, De les meves paraules sense reixes, Haig de callar per salvar el meu cul, Però dins de mi tinc futur, Tinc futur, i no és el teu...

Em miren com si m'hi hagués tornat boig.

—Aquesta cançó l'ha escrit el Lass. Bé... això d'“escrit” no és el terme adequat. Perquè resulta que el Lass no sap ni llegir ni escriure.

* * *

Ara seria el moment d'una bonica reivindicació de la nostra professió mentre els tinc aquí, amb un pam de nassos pel que els acabo de deixar anar.

Així que no tenim la formació acadèmica suficient? No ens basem en teories científiques?

S'hauria de començar a saber i hauria de quedar clar quin és el nostre ofici, la nostra formació, la nostra preparació. Que no hem aparegut de sota una pedra, sinó que tenim un llarg recorregut, que tenim els nostres **col·legis professionals**, que fa ja uns quants anys que hem definit una identitat professional que si es caracteritza per alguna cosa és perquè no està disposada a renunciar a allò que ens és propi, això és, a l'educació, perquè tothom pot aprendre, fins i tot els nois d'aquest institut, encara que de vegades s'hi resisteixin, encara que de vegades no ho vulguin... Però això no és el greu, el greu és que no vulguem nosaltres...

* * *

Així que els ho explico tot. Per què el Lass s'esforça a passar desapercebut a les classes. Per què no lliura gairebé mai els deures (només ho fa quan se sent acorralat, sense escapatòria; llavors els “compra o encarrega” a algun company, cosa que no passa gaire sovint, per raons econòmiques òbvies). Per què no es presenta als exàmens.

Per què, quan és pressionat, reacciona amb agressivitat, i desobeeix o desafia.

Per vergonya.

Sent vergonya perquè no sap llegir, ni escriure, i això l'aïlla. No pot aprofitar les classes. L'aparta dels companys, que serien cruels amb ell si en coneguessin el secret. La seva vida és pura dissimulació.

I per vergonya calla la seva humiliació diària. Aquests de la banda del Carpio, que la hi tenen votada. Que se'n burlen, el turmenten, se'n mofen, el vexen. I com que ell no aconsegueix treure-se'ls de sobre, ha d'aguantar.

No pot acudir a ningú per a demanar ajuda. Perquè s'hauria d'explicar, s'hauria d'obrir, i el seu secret sortiria a la llum.

Ho saben els seus pares? Probablement, no. Han delegat la seva instrucció a l'escola, a l'institut. No han pogut o no s'han molestat a saber.

El Lass està sol.

Així que calla, suporta les humiliacions, canta en silenci.

Si vaig pel carrer m'empresones, M'avergonyeixes, m'empaperes, Els teus micos se'n riuen de les meves celles, De la meua pell, de la meua veu i les meves orelles, De les meves paraules sense reixes, Haig de callar per salvar el meu cul...

Però es vol escapar d'aquesta cambra de les tortures. Creu que es mereix alguna cosa millor, i vol lluitar per això.

Però a dins meu tinc futur, Tinc futur, i no és el teu...

I nosaltres, què farem? Deixar-lo de banda?

Si els educadors dimitim, ells queden abandonats a si mateixos.

L'haixix no era seu. Ells el van obligar a guardar-los-el sota amenaces.

Però un dia sortiré d'aquesta merda, Mentre tu et podreixes en la teva herba...

Per la meva part, jo el vull ajudar.

Vull contribuir perquè les seves paraules cantades siguin paraules per a viure.

CAPÍTOL 8

La cova del drac

—Feia temps que no venies per aquí —em diu el Paco, en veure'm creuar la porta del centre d'acolliment.

—Calia posar-hi remei —li contesto, somrient. El Paco em fa una forta abraçada, el gest d'un company de lluita amb un igual. Sí, ja em considera dels seus. I té raó: ara ho sóc.

L'acompanyo mentre supervisa que els nois es col·loquin a les taules, són les set, hora per a sopar. Avui, el Paco i jo no sortirem de tapes i copes. Estarem braç a braç al costat d'aquests nois acollits al centre, cadascun arribat directament del seu infern personal.

Dono un cop de mà en el que es presenta. Poso a la taula els uns, n'atenc amb el menjar uns altres, tallo una discussió entre dos que se la tenen votada. La rutina de cada nit abans que el centre s'adormi.

Amb el Paco i els altres insistim en els hàbits correctes, en com cal menjar asseguts a taula, que guardin una mica de silenci..., en definitiva, posar ordre. És bo per als seus caps —m'acostuma a dir el Paco—, i penso que sobretot ho és per als nostres.

Després, el Paco i jo ens prenem un respir, i parlem de les seves coses i de les meves que, en el fons, són les mateixes. Les nostres.

—Cal apostar fort per ells. I sobretot, per aquells que els altres rebutgen.

—El Lass és una amalgama de sentiments contradictoris. Desitja sortir del seu forat, però la vergonya el té paralitzat.

Encara que no estem per a consignar el que diem, en realitat ens preguntem pels **Continguts de l'educació**.

—Potser, en aquests moments, és millor que t'oblidis del que sent.

—Segur?

—Preocupar-te per això ara només t'entorpirà, et desvia del que és fonamental en la teva feina: donar-li accés a allò que necessita, això és, aprendre a llegir i a escriure, perquè és clar que aquest noi estima la paraula.

—Doncs tenim un problema.

—Ja. Bé. Doncs potser n'hi hauries d'ensenyar.

—Jo? Això ho haurien de fer a l'institut i, en canvi, només el volen expulsar.

—Doncs ja ho veus, aquest és el teu deure. El teu encàrrec. Quin, si no? En el nostre camp professional parlem massa de les dificultats socials però poc de les **dificultats educatives**.

El llenguatge, la comunicació, l'entorn, la tecnologia, l'art, el joc... **La cultura Javier, la cultura**, aquestes són les teves armes. Utilitza-les. Què esperes?

* * *

El Paco té raó. Em remeto al **Catàleg: una de les funcions** de l'educació social es refereix a la **transmissió, desenvolupament i promoció de la cultura**.

Allà queda clar que tenim un camp de responsabilitats en les accions i activitats relacionades amb l'àmbit de la cultura en general. Que està dins de les nostres competències intervenir per a aconseguir recrear-la, posar-la a la disposició dels altres, **promoure aprenentatges, processos de transmissió i adquisició de béns culturals**, de formació permanent dels individus, però també dels grups, col·lectius i comunitats.

Els educadors socials hem de ser conscients –i cada vegada ho som més– que la nostra tasca té un **marcat caràcter pedagògic**, i que el nostre objectiu és la promoció i educació cultural de les persones amb les quals treballem. És a les nostres mans que siguem capaços de crear les condicions perquè això sigui possible.

* * *

Tinc una trucada de la Carla, aquesta nit voldria sortir. És divendres, ens mereixem passar una vetllada junts. Si és possible, tota la nit, al seu pis o al meu. Deixa caure que això de mantenir dos pisos costa un ull de la cara.

Ja, estar junts sota el mateix sostre, pagar una sola factura de l'aigua o de la llum simplificaria les coses. D'una banda. Però de l'altra...

Tindràs paciència, amor meu, quan no arribi a temps per a sopar una nit, ni tampoc la següent? Quan em gastis recursos propis, part del meu temps lliure, en una feina que sovint no coneix horaris, ni distingeix la vida personal de la vida professional?

Com avui, com ara, que en lloc d'acabar la meua jornada aprofito per a arribar-me fins a l'adreça de la família de la Nere. L'he estat buscant a l'institut i pel carrer, però no l'he trobat.

Quan em dono a conèixer a l'interfon, m'obren el portal sense demanar-me més explicacions.

La porta del tercer segona s'obre davant meu i apareix una dona prima, d'ulls cansats. Aparenta uns quaranta-cinc anys, però ha de ser molt més jove. Em rep amb una estranya mescla d'esperança i cautela, encara que es mou amb dificultat, alacaiguda, arrossegant els peus. Per un moment em fa l'efecte que està malalta, o deprimida. Vull guanyar-me la seva confiança, així que deixo clar des del principi que la meua presència a casa seva és per la seva filla. He vingut per ajudar-la, per oferir-li alternatives a la vida al carrer.

—Tant de bo fos cert —diu la mare. Es diu Carmen, i ja ha viscut altres oferiments que van quedar a la cuneta, només acompanyats d'il·lusions frustrades i d'un paisatge inamovible després de totes les converses i intents. Sembla convençuda que la noia està perduda.

—Doncs jo sóc molt tossut —li dic. I la Nere és intel·ligent, pot tenir oportunitats si continua estudiant. Val la pena intentar-ho.

La Carmen m'ha convidat a seure, m'ha ofert un cafè, me l'ha servit, i continua amb el cap cot, com si aquelles paraules s'impregnessin en els seus cabells sense tenyir, solcats per flocs blancs i esvalotats, però sense calar més profund, relliscant síl·laba a síl·laba abans d'arribar-li a la consciència.

M'adono del blau a un costat de la mandíbula, i el meu cap es comença a accelerar.

—I el pare de la Nere? El seu marit. On és?

La Carmen aixeca el cap i em mira directament als ulls.

—Què vol d'ell? —pregunta amb recel.

—Bé, hem d'ajudar la Nere entre tots. Pare, mare, educador, professors. El paper del seu marit, del pare, en el moment de l'adolescència és clau.

—És de viatge —contesta, esquiva.

—Quan torna? Per al cap de setmana?

—Sí, és clar.

—Quina és la seva professió?

La Carmen em clava els seus ulls nerviosos, com un animaló acorralat al seu cau.

—I això quina importància té?

—Bé, és per fer-me una idea més adequada de l'entorn de la Nere.

—Té els seus... les seves coses, els seus negocis. Segons li surt... No m'explica gran cosa...

Es mou nerviosa al seu seient, com donant bandades en la foscor, i, per la manera com s'ha mig incorporat a la butaca, em convenço que li fa molt de mal el costat. El mateix costat on té el blau a la cara.

—S’ha fet mal? —pregunto amb ingenuïtat fingida.

—Sí, una caiguda ximple. A la galeria, havia fregat i he relliscat.

—L’hi ha examinat un metge?

—No cal, no és res. M’estic prenent antiinflamatoris. Ja estic millor.

Però tot em sona a una excusa. Em fa l’efecte que ni tan sols s’esforça a mentir. Potser és això el que vol: que em quedi amb el convenciment que m’ha mentit.

M’acomiedo, després de reiterar la importància que s’impliquin ella i el seu marit per a reconduir la conducta de la Nere. Ella em diu que sí a tot, encara que ho fa mecànicament, com si abans hagués de comprovar amb els seus propis ulls que algú farà realment alguna cosa i d’una vegada per sempre.

Surto fora, i truco de seguida a la treballadora social del meu equip dels serveis socials. Li explico el que he vist, el que sospito, el que estadísticament i per experiència sabem que encaixa i completa el dibuix familiar. La treballadora social pren nota de tot, i es compromet a intervenir personalment i de manera immediata en l’assumpte, a part d’informar qui correspongui.

A partir d’ara començarà un procés en paral·lel, que espero que es porti amb tacte i discreció, per a investigar si realment el meu pressentiment és encertat. Tot i que encara no hi hagi proves que el confirmi, m’allunyo d’aquest edifici sense tenir cap dubte que la Carmen, la mare de la Nere, és una dona maltractada. I que ella cobreix el maltractador, el seu marit, amb mentides i excuses.

Vist sota aquesta nova llum, a qui pot estranyar el comportament de la Nere, i que passi tantes hores al carrer?

Mentre és aquí, al carrer, és fora de perill, fugitiva de l'infern de cops i crits que s'ha instal·lat al cor de la seva llar.

* * *

Ha estat un problema trobar el lloc adequat. A casa del Lass, impossible. Un home tancat a l'habitació amb el menor, la mare sola al pis. Les tensions haurien estat descomunals. A l'institut tampoc no hauria funcionat. El Lass es va mostrar molt reticent a passar més hores aquí, i al fet que això donés peu a preguntes incòmodes per part dels seus companys.

Gràcies a les gestions de la treballadora social, tenim a la nostra disposició un despatx que s'utilitza de mig magatzem a la part posterior del CAP. El Lass pot entrar discretament per la porta del darrere.

El noi fa un cop d'ull a les caixes amuntegades, les parets escrostonades, les taques d'humitat. Un dels llums és fos. Amb el que queda en tenim prou, encara que ens dóna un aspecte groguenc, com si haguéssim emmalaltit de sobte en entrar en aquesta cofurna.

—Sembla una cova —diu el Lass. Però no l'hi importa, se sap adaptar al que li posin per davant. M'he procurat una pissarra plàstica i uns retoladors, préstec d'un company que treballa en una escola d'adults, i la col·loco sobre el munt de caixes.

Per un moment, sembla que el Lass flaqueja.

—Sóc molt gran...

—Compons lletres de cançons. Les fas rimar. Els dones un sentit. Això és molt més difícil que aprendre a llegir.

Em somriu, agraeix els ànims. Està acostumat als insults, al menyspreu, a l'abandó, a la solitud. Ara s'enfrontarà a una pissarra, als signes que ignora. Però no ho farà tot sol.

—On vas néixer?

—Al Senegal. Vaig venir fa set anys –i em mostra cinc dits de la mà i dues de l'altra. Almenys, sap una mica de números i portar els comptes amb els dits.

—I no vas aprendre ni allà, ni aquí –dedueixo. Doncs començaràs pel nom del teu país d'origen.

I escric a la pissarra SENEGAL. Li nomeno les lletres, i li proposo un joc: utilitzar la seva cançó. Li dic que comencem amb la primera línia, i el Lass la recita:

—Visc dins d'una caixa, t'enteres?

El repto a trobar les lletres del nom del seu país en les paraules de la cançó. Li dic que sap més del que es pensa. Que ja coneix les paraules i els seus sons, només li falta desentranyar els signes que els corresponen. És qüestió de temps, atenció i esforç.

El Lass pronuncia el nom del seu país, i després una paraula de la primera línia de la seva cançó, i després una altra i una altra. Síl·laba rere síl·laba. Li dic que quan en trobi una, la marki, imitant les meves lletres en la pissarra.

I el Lass repeteix síl·labes com un lloro, com si les as-saborís, fins que es decideix, i llavors escriu el seu primer signe: la “i” de “dins”, copiant exactament el model que jo he escrit. I després, imita la “n”. I totes les “i” restants. I acaba trobant, també, la “s”.

I és la mateixa “s” del “somriure” que li arqueja els llavis.

* * *

—Per què educador social, precisament? —em va preguntar la meva xicota una vegada, quan començàvem a sortir. Em volia conèixer millor i, sobretot, entendre’m.

La veritat és que hi ha molts motius. És evident que la situació social, **en l’actualitat**, requereix professionals preparats, i que **els canvis socials han incrementat la necessitat de professions com la meva**. És una problemàtica que ens envolta, i contra la qual cal reaccionar. La globalització econòmica ha generat encara més pobresa i marginació; amb l’atur disparat, la precarietat laboral, l’envelliment progressiu de la població (amb l’augment de la demanda d’atenció i cura a les persones dependents), el fenomen de la immigració i la diversitat cultural, la violència (estructural o simbòlica, generada pel mateix sistema, i també les formes d’oposició i resistència), la delinqüència, el desplaçament de les tecnologies de la informació, que porten implícites altres formes d’exclusió (sociodigital)...

Els canvis que han sacsejat la nostra societat han estat vertiginosos i molt profunds, també des del **punt de vis-**

ta politiconormatiu: Llei del menor, Llei d'estrangeria, Llei d'infància, Llei de promoció de l'autonomia personal i atenció a les persones en situació de dependència, Llei integral contra la violència de gènere, etc. I això ha generat la necessitat de més formació tècnica de l'educador social.

Però, per damunt de tot, exercir aquesta professió té un component vocacional. Com, si no, suportaria algú veure tant de dolor, tanta injustícia, i tornar l'endemà disposat a encaixar-ne encara més?

Sí, ja sé que cal prendre distància. La distància és necessària, ajuda a observar millor les situacions en les quals ens veiem implicats. Però, no obstant això, com no implicar-se en allò que es fa, en allò per què un està compromès?

És necessària aquesta ànsia, aquest desig de ser útil als altres i a un mateix, perquè ja sé que no es tracta de simple altruisme.

Donar una oportunitat a qui se la hi ha arrabassat, o a qui mai no se la hi ha donat. Portar una mica de llum i de benestar a aquesta amalgama de gent afligida i amuntegada en què ens fem mal els uns als altres.

Una mica d'alleujament, uns draps calents, tot i que sé que no n'hi ha prou, però és una manera de millorar allò que ens ha estat donat. De retornar, per la millora dels altres, allò que ens ha fet millors a nosaltres.

I viure d'acord amb això.

CAPÍTOL 9*Mai un País de Mai Més*

Com s'acostuma a dir, “un home sol, però no sols un home”.

Cal sumar i, si és possible, multiplicar. Amb la treballadora social, el psicòleg, el tutor, la professora de Tecnologia, el director de l'institut, els tècnics de l'Ajuntament, l'alcalde si cal. Sóc un més, però jo intento actuar més a prop dels nois, de tu a tu. La meva feina és una part que es complementa amb totes les parts del tot. I aquest tot és aconsellable que estigui coordinat per algú amb sensibilitat i intel·ligència, i sobretot, determinació per a aportar les solucions que es necessiten.

Avui he conegut qui coordinarà tant d'esforç, un educador social com jo, però amb uns quants anys més d'experiència. Es diu Sergio, i m'ha semblat un bon tipus, de confiança. Un dels nostres, que diria el Paco. Gairebé se m'escapa dir-li “estimat”. No hauria estat una bona manera de començar la nostra col·laboració, i qui sap si la nostra amistat.

Perquè la lluita per treure aquests joves del forat, dels paranyes que els tenen subjectes, uneix els que lluitem del mateix costat. Podrà haver-hi friccions, diferències de criteri, tensions i lluites de poder. Però quan l'esforç s'harmonitza, i els uns avancem al costat dels altres, no solament el nostre acte és més eficaç, també les seves repercussions es multipliquen com un ressò a les muntanyes.

En la reunió els parlo del Lass, de la Nere, del Carpio, del Bepo, de la Chayma i dels altres. No ho puc tot, necessito suport, necessito anar amb alguna cosa a les mans que els pugui oferir. Cadascun té una situació particular, un perfil singular, i això és el que haig d'abordar.

El Sergio es dona per entès, i m'assegura que farà les gestions necessàries, i que tindrà el suport que necessito.

* * *

En l'educació social, **la tercera funció compartida es refereix a la gestió, direcció, coordinació i organització d'institucions i recursos educatius.**

En aquest cas, el Sergio és qui té la responsabilitat de dur-la a terme com a coordinador dels serveis d'atenció a les persones del municipi. Haurà de mantenir contacte amb diverses institucions, amb l'institut, o amb els serveis socials en els quals jo mateix treballo, manteniment municipal, la policia, etc. Haurà de portar la gestió dels recursos, avaluar la feina feta, supervisar els avenços, la planificació, els costos, la coordinació interna i externa

dels professionals implicats en el projecte, o de la cerca de nous escenaris i possibilitats de treballs educatius.

Segurament, el que jo li he demanat l'obligarà fins i tot a buscar recursos econòmics, a visitar despatxos i defensar amb arguments la conveniència de crear un nou espai educatiu que pugui ser una alternativa d'oci i moltes altres coses més per als joves amb els quals treballam. És probable que depengui d'ell, que sigui capaç de convèncer els càrrecs amb la capacitat de donar llum verda a aquest projecte, que jo pugui guanyar-me els nois o no.

És un altre camp on lluitar, tan ardu i difícil com ser a peu de carrer, bregant amb els nois més conflictius. No perquè els uns llueixen corbata, les coses resulten més fàcils.

* * *

Gravo la Nere amb el mòbil, com si l'estigués entrevistant. És un camí per a arribar a ella, encara que no sé si funcionarà.

Li faig preguntes per descobrir què li interessa. Estudis, feina. Ella contesta que els estudis li “rellisquen” i que no pensa ser “l'esclava de ningú, i el que treballa es converteix en esclau”. No cal ser gaire llest per a adonar-se que al darrere d'aquestes paraules no hi ha una ideologia política concreta. No es tracta d'una anarquista que vol derrocar els fonaments del neoliberalisme, és la reacció de qui se sent sense oportunitats i escup contra el món que l'ha oblidat.

Continuo amb les meves preguntes, sé que li agrada el cinema. Li parlo d'Orson Welles i el seu *Ciudadà Kane*. Una cosa llunyana, i que li sona a xinès, però que serveix per a comentar com el treball d'un principiant, d'un geni precoç, pot fer sorgir la vocació pel cinema durant generacions. Li parlo de Tarantino, Almodóvar, dispero a cegues, intentant captar-ne l'interès. Li explico que, al meu entendre, qualsevol cosa es pot explicar a través de la pantalla. Només cal trobar la manera.

Li parlo de la possibilitat de fer unes pràctiques en la televisió local. Aprendre a portar una càmera professional, veure en què consisteix un plató, com es barregen i controlen imatge i so, què i qui hi ha al darrere de les càmeres que fa possible que les imatges apareguin en les pantalles de casa nostra. Perquè d'això es tracta, de **generar noves xarxes socials, contextos, processos i recursos educatius i socials**.

Això ha fet diana. No es vol mostrar interessada, però molt a pesar seu, l'oferiment l'ha encantat. Insisteixo que és una alternativa a passar-se hores al carrer, matant el temps. Segur que no seria tan avorrit. I, qui sap, potser més endavant fins i tot podria seguir els estudis de comunicació audiovisual. Per què no, si això li agrada? No seria millor que passar-se els dies bevent i fumant al carrer?

—Al carrer ens ho passem molt bé.

—Us trauran. La gent se n'ha afartat.

—Ningú no ens traurà. No s'hi atreviran.

—Tan perillosos sou?

Titubeja un moment.

—Perillosos, no. Convincents —respon la Nere amb un somriure maliciós. Es delecta en l'ambigüitat.

—Saps què? No em crec aquesta actitud teva de noia sense ànima. Massa llesta per a això.

—Tant me fa el que pensi ningú de mi. A ningú no li hauria d'importar el que pensin els altres. Jo penso que tu ets un babau i que el que fas no serveix per a res. I a tu què t'importa?, continuaràs fent les mateixes carallades.

—Doncs em sap greu. I em sap greu que no aprofitis les teves oportunitats.

—Quines oportunitats? Del meu barri no en surt ningú. Tots acaben a l'atur, o a la garjola. Segurament, jo també acabaré així. Em queden un parell d'anys.

—Aquest és el camí del Carpio i els altres. No hi ha cap motiu per què sigui el teu. T'acabo d'oferir alguna cosa. És a les teves mans agafar-ho o no.

I apago el mòbil, ja no la vull gravar més.

—Parla'n amb algú de confiança. La teva mare, el teu pare...

La Nere somriu amb sarcasme.

—Els voldran el millor per a tu, no et sembla?

—No en tens ni puta idea.

—No? Doncs il·lustra'm.

La Nere calla.

—M'agradaria parlar amb el teu pare. A l'insti no tenen el seu número actualitzat. Me'l pots donar?

—Oblida't d'ell —em contesta, tallant. Li dono un paperet.

—Agafa aquesta adreça. T'espero aquí, a tu i els teus amics.

—Per a què?

—És una sorpresa. O tampoc us interessen les sorpreses? Això és el que té de bo... Per a saber si us interessa o no, haureu de venir.

—No et facis il·lusions, no crec que apareguem.

—No? Jo crec que sí. El teu cap funciona, i saps que és a punt de passar un tren davant dels teus nassos. Un tren que et pot treure d'aquí. Ni tan sols t'aproparàs per veure cap a on va?

Em clava la mirada, seriosa, examinant-me com si intentés desemascarar el xerraire que hi ha en mi.

* * *

Després d'un temps de gestions, més reunions, més discussions i després acords amb uns i amb altres, és el moment de fer un succint balanç.

En l'entrada del diari de camp d'avui, quan la jornada ja acaba, em permeto escriure des de l'optimisme i, per una vegada, amb cert orgull. Merescut, em sembla a mi. Cada dia m'enfronto —ens enfrontem, tant els educadors socials com la resta dels nostres companys de tasca: psicòlegs, treballadores socials, professors, etc.— a conflictes extremadament difícils de resoldre, i també a actituds reticents per part de persones que han deixat de confiar en ningú. Això, quan no es mostren directament hostils. Així que, per una vegada, vull consignar tots els èxits de cop,

com una dosi d'ànim, per rellegir-los en els moments en què estigui –estiguem– a punt de claudicar, de rendir-nos:

En una nova sessió amb el Lass, hem començat a dictar; ja no es tractava de copiar els caràcters de la pissarra. Hem avançat amb tots els signes que apareixen en les paraules de la seva cançó, i amb aquestes paraules li he dictat un text breu, que ell ha transcrit gairebé sense cap error. S'ha sentit eufòric, orgullós del seu èxit, i jo m'he sentit orgullós d'ell, i així l'hi he dit.

L'estratègia d'apropar-me al grup del carrer, la banda del Carpio, a través de la Nere va començar bé. Van venir a l'adreça i a l'hora en què els vaig citar: la Nere, el Bepo, la Chayma i la resta del grup... excepte el Carpio. Ell, autèntic mascle alfa, amo del seu territori, no es podia rebaixar a ser puntual. I la veritat, ha estat millor així... D'aquesta manera, el grup s'ha sentit més lliure d'actuar i d'expressar-se. S'han sorprès, han quedat impressionats, diria jo, encara que han dissimulat com si estiguessin de tornada de tot: però quan els he explicat que es podrien reunir en aquest local, on hi ha taula, cadires, sofà, llibres, fins i tot un billar, una televisió i un reproductor de DVD, i ordinador, consola, una petita nevera on poden refredar els refrescos i cerveses, tot de segona mà però en correcte funcionament... El colofó ha vingut quan els he aclarit que el local disposa d'accés a una xarxa Wi-Fi de l'Ajuntament, lliure i gratuïta... Vaja, un autèntic **espai d'oci**.

Bravo per al Sergio i l'alcalde, tot sigui dit...

Quan els he explicat que tot això era per a ells, només per a ells, s'han quedat completament descol·locats. Els

he animat a gaudir del que se'ls posava a l'abast, però amb responsabilitat. Perquè ells seran els únics responsables de l'estat de tot el que hi ha al local. La Nere, el meu còmplice en tot això, els ha animat a fer una partida de billar. Ha estat un repte, i els seus companys l'han acceptat. M'he quedat en segon pla, i fins i tot els he vist riure... fins que ha arribat el gran mascle del ramat.

El Carpio, mirant de gairell, inclinant el cap vers un costat, ulls punxants, mans obertes penjant als costats, andamis en balanceig, dignes del simi més temut del gueto. El Carpio ha rigut de tot el que hi havia al local: els mobles, el vell PC, el billar... Però ha passat alguna cosa. Els altres no li han seguit tant el joc com em temia. El Carpio ha vingut amb la intenció de tirar-ho tot per terra, i que els seus serfs giressin l'esquena al local i a qualsevol mà estesa per l'Ajuntament.

Però poder-se connectar, accedir a Facebook, fer partides al billar, estirar-se al sofà a prendre's un refresc mentre es veu una peli a la tele, en un espai sense parets, sense professors, sense adults, només per a ells... no és per a fer-hi fàstics, almenys no tan de pressa. Només espero que la Nere em doni peu.

La noia treu una coca-cola de la nevera i la hi dona.

—Ningú no ens obliga a venir. Només és per si alguna vegada ens ve de gust. I ja farem el que ens doni la gana, no? —diu de manera submissa, perquè el mascle alfa no se senti qüestionat. Aquest li segueix el corrent, i s'estira al sofà com si l'haguessin parit en ell, com demostrant que ja li pertany pel simple fet que s'ha pres la molèstia de

descansar-hi el cul. Cinquanta mil anys abans hauria pixat en cercle per marcar el seu territori.

Es beu la coca-cola d'un glop i després rota com el porc que pretén ser en tot moment. Tots li riuen la gràcia, i ja se sent al seu tron, davant els seus súbdits.

Penso que això va com una seda, i llavors intervinc.

—Veig que entre vosaltres es fa el que tu dius —li dic al Carpio, i ell em somriu, convençut que és el reietó de la seva gent.

—Jo vaig a la meva. Qui ve amb mi ja sap el que hi ha. Amb mi, a la meva manera,... Si no, millor que s'apartin de mi.

—És clar... ja ho he entès. Llavors, això és per a tu —i trec una clau i la deixo sobre la taula. I afegeixo:— Tu seràs el responsable. A veure, si t'hi veus capaç...

M'escruta amb la mirada, suspicaç i de pinxo al mateix temps.

—Us creieu molt de puta mare, o que sou la polla, o alguna cosa, no?... A la millor tot això desapareix i us entereu que només sou uns putos anormals —remuga, mentre amb un gest tanca els mobles i el material del local.

—Llavors et vindrem a veure a tu. El de la clau. I te'n demanarem compte.

El Carpio dubte, intueix el parany. Just llavors el Chayma li dóna una altra coca-cola i la Nere el repta a una partida al billar.

Me'n vaig abans que el monarca del carrer es tiri enre-re en adonar-se que tenim un acord.

* * *

En l'actualitat, i cada vegada més, els encàrrecs que rebem els educadors socials inclouen la necessitat de pensar en els **projectes i propostes que hem de dur a terme**. Es tracta d'una activitat vinculada a l'atenció i l'acció directa, amb totes les implicacions que té, i que hem de **dissenyar i avaluar**.

És en aquesta **funció** en què es posen de manifest els elements més propis de la nostra professió, en què podem mostrar les possibilitats del nostre ofici, diferenciant-nos de la resta de professionals implicats i concedint-nos més visibilitat.

CAPÍTOL 10

Qui tingui orelles

Quan un porta una bona ratxa, no ha d'abandonar la partida ni per a anar al lavabo. Així que, al cap de pocs dies, em poso a la feina amb el meu objectiu següent.

El Bepo és un noi alt i malgirbat, de pell bruna, el crani rasurat al voltant de l'illa en forma de pelut, que llueix com una boina del segle XXI. Si es veiés amb els meus ulls. Bé, no he mogut tants fils per qüestionar el seu estilisme.

Avui havia de venir a l'institut sí o sí. Ja se n'ha encarregat el director, que me l'ha enviat a l'hora en punt que li he demanat.

Quan el Bepo em veu al passadís es posa nerviós. Una cosa és que li proporcioni a ell i a la resta del grup un local on ficar-se i passar les hores fent el que els doni la gana. I una altra que hagi de mantenir amb mi una conversa o, mai de la vida, una trobada amistosa. Tant és que li parli amb calma, que em mantingui a una distància prudencial, que a ningú no li passés pel cap que podem estar d'acord en alguna cosa. No. Ell és ell, i jo, l'enemic. Fins que li dic el nom en qüestió.

—L'Alberto Moragas és al pati. T'espera —li deixo anar, i el que veig a continuació és un adolescent a qui recorre una esgarrifança per tot el cos. Bé, vaig fer els meus deures. I després el Sergio va coordinar esforços i va utilitzar els seus contactes, i així arribem a l'Alberto i al dia d'avui.

El Bepo va jugar a l'handbol durant un temps. No era dolent, i semblava que li agradava. Fossin les males companyies, fos el fastig, la qüestió és que ho va deixar. Però té motius per a saber de l'Alberto Moragas. N'haurà sentit a parlar un munt de vegades. Potser alguna vegada, fins i tot, s'hi va poder creuar en algun entrenament.

L'Alberto Moragas va estudiar en aquest mateix institut. Va començar a jugar en l'equip d'handbol del poble. Va destacar, el van fitxar per a un equip de primera divisió. Ara és professional.

El Bepo em mira sense entendre res. Jo insisteixo que surti al pati, l'Alberto l'espera.

El Bepo es decideix. Al pati només hi ha l'Alberto, no és l'hora de l'esbarjo, tots són a classe. Els presento i em quedo al marge, ho deixo en mans de l'Alberto. Té uns vint-i-cinc anys, un físic musculat i un gran aplom. Llança una pilota d'handbol al Bepo, vol que facin uns llançaments.

Els observo assegut en un banc del pati. M'agrada el que veig: un jove instruint algú més jove encara a través d'un esport. D'accions físiques que requereixen coordinació, energia, potència, concentració.

L'Alberto li explica que continua vinculat al club de la localitat, ve quan pot, ajuda els entrenadors, col·labora en la formació dels joves que despunten. Diu al Bepo que ell té condicions, podria fer una prova per a entrar en l'equip. Ell parlaria amb l'entrenador.

El Bepo no es deixa convèncer. Està fet al carrer i la seva actitud sempre ha d'afavorir el propi fracàs. Per a què fer una prova. Per a què intentar-ho. I per a què jugar a l'handbol. Per a què res.

Aquí l'Alberto li respon, i sap de què parla.

Li parla del barri on va créixer. Un barri miserable i sense oportunitats com el del Bepo. Li explica que amb els seus amics eren sempre al carrer. No els agradava estudiar. Al carrer se sentien lliures, no havien d'aguantar la tabarra dels professors. Bevien, fumaven, prenien drogues. També s'avorrien moltíssim. I quan tens tant de temps i res a fer, et vénen al cap un munt de ximpleries, i les pitjors ocurrències. A part que es necessiten diners per a tot, les birres, el tabac... I un dia comences a robar. I a ficar-te en tripijocs. I això es complica més i més. L'Alberto li confessa que ell, en un moment determinat, va tenir la sort de sortir de tot allò, i va ser perquè es va poder incorporar a l'equip d'handbol. L'entrenador el va veure a ell i un parell d'amics fent el mico en una pista, jugant per impressionar unes noies, i els va proposar que assistissin a un dels entrenaments. Va haver d'insistir, però, per fi, l'Alberto i un dels seus amics ho van anar a provar. I es van enganxar. Ja es va encarregar d'això l'en-

trenador, que no solament els volia en l'equip: també els volia fora dels carrers.

És a dir, consigno jo: a la seva manera i amb els seus propis mitjans, aquell entrenador feia d'educador social...

A poc a poc va aconseguir que anessin a tots els entrenaments, que s'involucressin amb l'equip, amb el club. Ja no tenien tantes hores mortes per a passar al carrer. I tenien objectius. I un partit, un repte cada setmana. I companys amb els quals lluitar junts per aquests objectius.

El carrer va quedar enrere.

—Dels meus amics més propers d'aquella època als carrers, en queden pocs. Algun ha acabat a la presó. Els que ens vam apuntar a l'esport vam trobar alguna cosa on agafar-nos. I hem tirat endavant.

L'Alberto aconseguí que el Bepo s'agafi al que li ofereix: espera veure'l en l'entrenament dins d'un parell de dies. I li regala la pilota, per si vol anar practicant.

Abans que se'n vagi, li agraeixo a l'Alberto el que acaba de fer. Em contesta que no fa ni més ni menys del que van fer per ell.

* * *

Els educadors socials no podem ser només un acompanyament afectiu i social de les persones que ens necessiten. Tampoc no crec que hàgim d'obsessionar-nos amb tot allò que adjectiva al subjecte: toxicòman, delinqüent, fracassat... Hem de preocupar-nos per l'individu en parti-

cular, i pensar com, tenint en compte precisament aquesta particularitat, hi podem arribar.

Això col·loca l'educador en una posició ètica que considera el subjecte com un enigma, i no com algú definit i limitat per una etiqueta. A partir d'aquí, hem de pensar què podem oferir a cadascú en particular, perquè pugui omplir el buit, perquè trobi una excusa que li permeti aprendre. Tal vegada aquest és el problema central que hem d'abordar com a educadors socials: passar del simple acompanyament presencial, de donar l'afecte que els subjectes no tenen, a proposar alguna cosa que els permeti aprendre. Si com a educadors socials perdem aquesta funció, ens limitarem a fer de policies...

* * *

La cita següent és al local dels nois. Entro i em trobo la Nere i la Chayma, i el que és més tranquil·litzador: tot continua al seu lloc. Més brut, això és cert, però no han trencat ni s'han emportat res. Volen saber per què els he fet venir, i els demano paciència. Aprofito per preguntar a la Nere sobre les pràctiques a la televisió local, i ella, encara que no és gaire prolixa, admet que ho troba “curios”, i que no es passa malament l'estona fent aquest feina. Pregunto a la Chayma per les seves aficions.

—M'han dit que t'agrada molt el món de la moda, el maquillatge, la perruqueria...

La Chayma ho admet, i és evident que ho posa en pràctica, perquè va estratègicament pintada i maquillada.

El seu pentinat aparenta insolència, però és sofisticat i de difícil execució. Es necessita un mínim de tècnica per a dur-lo a terme, i això sembla que la nena ho té.

És una estona distesa en la qual fins i tot fem broma. Però els seus somriures es glacen en veure qui entra per la porta.

El Lass.

També ell sembla desconcertat. Creia que havia trobat un altre lloc per a continuar amb els dictats. Bé, encara que no és exactament el que li havia dit, li havia deixat creure...

El Lass i les noies es miren, tensos, incòmodes. Trec unes begudes de la nevera i les reparteixo sense preguntar si els vénen de gust o no. I parlo, faig broma, intento rebaixar la tensió i que s'oblidin, per un moment, que fins ara només els ha unit el menyspreu i la humiliació, encara que des de diferents costats de la barrera. Els embarco en una partida de billar per parelles i, després d'una certa resistència, la Nere i jo comencem a jugar contra la Chayma i el Lass.

Ens claven una pallissa, i això ajuda a retornar els somriures a tothom. Mentre continuem disparant les boles, pregunto al Lass si ha portat fets els "deures". El Lass assenteix amb recel.

—El Lass ha escrit una cançó, —els dic a les noies. I al Lass—: Per què no els la llegeixes?

El noi dubta un moment, però aviat entén alguna cosa en el seu cap: si treu el paper i llegeix, dissiparà per complet qualsevol sospita sobre el seu secret. Haurà demos-

trat a aquestes dues, que fins no fa gaire es burlaven d'ell, que no solament sap llegir i escriure, sinó que, a més, escriu les seves pròpies cançons, emet el seu propi misatge.

I es posa a llegir: “Visc dins d’una caixa, t’enteres?... , Igual que hi vius tu, puto guaperes”, etc. Tota aquesta part que ja conec. Li insisteixo.

—Et vaig demanar que l’acabessis.

—L’he acabat —contesta. Així que el tipus s’estava reservant el millor... Aprofito i el repto—: Bé, però això tenia un ritme, no? Sabries dir-ho en aquest estil teu...

El Lass no s’acovardeix, ara ja està solt, i reprèn la lectura, però aquesta vegada “cantant” com canten els rappers, tota la cançó, fins a aquest final que jo no coneixia:

*“Al Carreró de les Dues Cantonades
Que no es recolzi en mi la teva ombra freda
Per a mi no vull aquest camí d’espines
Ja tinc a la pell moltes ferides
Tu al nord, jo al sud, tu a la teva bola, jo a la meua
Tu esculls: cap al futur o cap a l’ocasió perduda
Et portarà una de les Dues Cantonades”.*

Quan acaba, es fa un silenci espès. Un silenci nascut de la sorpresa. Les noies s’han quedat descol·locades. Jo em sento feliç. Últimament em sento així de bé. Gaudim-ho, ha costat arribar aquí.

—T’has quedat amb mi —li confesso. De debò. I aquest és el títol?

—Sí —contesta el Lass, satisfet pel meu afalac, i pendent de la reacció de les noies—: *El Carreró de les Dues Cantonades*.

Com que no s'atreveixen a dir res, els pregunto directament. I elles admeten que els ha agradat. I agradat, en el seu "llenguatge", és dir molt. I llavors intervinc, faig un pas més i els exposo una proposta que portava madurant en secret, esperant que es donessin les condicions necessàries. I s'acaben de donar.

—Se m'ha ocorregut... que podríeu fer alguna cosa junts. Tots tres —els engalto.

—Com, tots tres? —s'estranya la Chayma.

—Bé, fixeu-vos: tenim un cantant amb una cançó. La Nere té bona mà per a gravar amb la càmera. I tu, Chayma, per a la imatge personal... Per què no feu el videoclip d'aquesta cançó? Segur que els de la tele local us deixarien l'equip necessari, puc parlar amb ells...

La proposta els ha deixat estupefactes. D'entrada, com no podia ser d'una altra manera, tot són obstacles: no hi ha músics, això on es grava, qui sortiria en el videoclip, etc. Però porto totes les respostes. A l'institut hi ha diversos nois i noies que toquen instruments. D'altres que ballen. Podem demanar que ens deixin prestat vestuari a amics, o a un grup de teatre amateur de la localitat, o fins i tot a alguna tenda a canvi de fer-ne aparèixer el nom en el videoclip. I, per a tota la resta, enregistrament, mescles, etc., ho podran fer a les instal·lacions de la tele local.

—Per què no us ho penseu?

Abans d'anar-me'n del local dels nois del Carreró de les Dues Cantonades, tinc la bombollejant impressió que prendran la direcció cap al futur.

* * *

Tal com ho veig, ho he estudiat i m'han aconsellat —el Paco, principalment—: quan fem el paper de mediadors, no és per a resoldre directament el conflicte en qüestió, sinó com una manera d'estendre ponts a l'àmbit social. Aquesta és una de les nostres funcions: **la mediació social, cultural i educativa**, no solament entre persones, sinó també amb institucions (en aquest cas, amb la televisió local), amb continguts culturals (mitjançant la producció d'un videoclip), amb altres col·lectius, etc. Facilitar, en definitiva, la trobada amb alguna cosa diferent que enriqueixi els processos d'aprenentatge individuals o col·lectius a partir de l'acompanyament, del fet de ser aquí, atent en l'escolta, en espera que pugui sorgir alguna cosa amb què puguem fer, amb què puguem trammar...

* * *

Surto de la reunió de la Comissió Social, que s'ha desenvolupat de manera molt diferent de les primeres que vam tenir. Truco la Carol, la meva xicota, i li explico com aquesta vegada, directora, orientadora, psicòleg, treballadora social, tots semblàvem lluitar del mateix costat. La Carol s'alegra per mi i perquè ja he acabat per avui,

i d'aquí una estona ens podrem abraçar, fer petons, unir pell amb pell. Que no solament de treball viu l'home, ni la dona.

Li dic que la passaré a recollir d'aquí a mitja hora, i que anem a sopar. Li dic com l'estimo i li demano mil disculpes per veure-la tan poc. Saber que la vaig a veure, que tindrem una estona per a nosaltres, m'anticipa un impuls de felicitat. Aquest sopar serà el fermall d'or per a un dia pletòric.

Encara que de vegades els déus es permeten bromes molt cruels...

L'aparcament està escassament il·luminat, però malgrat la penombra, a uns quants metres del meu cotxe ja m'adono que els meus plans no sortiran com ho havia previst. Almenys, avui no.

Les quatre rodes punxades. Tallades. No se'n podrà aprofitar cap. Aquesta nit no surto d'aquí amb el meu cotxe, això és clar.

I això no és tot.

Ocupant tot el parabrisa del davant, dibuixat amb esprai vermell, hi ha un signe: un cercle amb una creu superposada.

No cal ser un geni per a entendre l'amenaça: sóc en el punt de mira.

CAPÍTOL 11

El carrer no és per a traïdors

L'espero en la foscor d'una ombra freda. Com amagat en un racó del Carreró de les Dues Cantonades. Em sembla sentir-me com se sentirà algun d'ells abans de l'embat. Sé que han robat, i trencat vidres d'aparadors, i cremat papereres i contenidors d'escombraries.

Sé quins carrers freqüenta, quins bars i discoteques. M'he afartat de preguntar. I ara el veig com s'acosta. El mascle alfa. El guaperes, l'únic objectiu del qual en la vida sembla ser portar-ho tot a la ruïna, enfonsar les hores del món en el fang, escollir totes les ocasions perdudes. Aquesta altra cantonada...

Surto de la meva foscor i li barro el pas. De seguida veu als meus ulls que no serà una conversa amistosa. Han canviat unes quantes coses des de la nit en què no vaig saber ser flexible amb l'horari del mòbil, i me'n vaig haver de penedir.

—M'has de dir alguna cosa?

Ell em mira sense mostrar cap temor, però en la seva mirada, veig que tampoc no es molestarà a negar el que és evident.

—Sé que has estat tu, Carpio. Creies que m'espantaries? Aquí em tens. M'has de dir alguna cosa?

El Carpio em mira amb un somriure tort.

—*Tio*, per què no tornes a casa teva? Aquí estàs de més. Ningué no t'ha cridat —em diu tot dolçor.

—Vaja, així que et molesto.

—Ni de lluny. Només és un consell. Per segona vegada —remuga.

—Ja. I si no?

—El carrer té la seva llei.

—Creus que m'espantaràs? Em prens per un xaval, com el Lass, a qui pots amenaçar i humiliar?

Em sosté la mirada. Cap parpelleig, res. Pur glaç.

—Saps què? —continuo amb veu ferma—, és impossible que et surti bé.

—No em fotis —riu—, m'estàs amenaçant tu a mi? Em parteixo el cul del riure —diu amb veu gèlida.

—No he vingut a això. He vingut a donar-te una última oportunitat.

—No m'ho puc creure... —riu.

—Doncs creu-t'ho. Perquè només tens dues opcions: una, aprofitar l'oportunitat que et dono... i tindràs pau, un espai per a estar amb els teus amics, una mà estesa per a ajudar-te a trobar una feina, a sortir dels carrers i que puguis tirar la teva vida endavant...

—Ets més imbècil del que sembles, si et penses que amb aquesta merda em menjaràs el cap...

—La segona opció —prosegueixo sense escoltar les seves provocacions— és la que t'estàs treballant des de fa

temps. Dedicant-hi totes les teves hores i els teus esforços... I la teva propera estació serà una condemna i un centre de menors. I això no s'atura aquí... Després vindrà la presó. I et creuràs molt dur, però no podràs escapar de la teva pròpia estupidesa i de la teva cel·la sense ningú que et trobi a faltar, excepte potser algun pres més dur i més imbècil que tu, que et trencarà el cul tantes vegades com li vingui de gust...

Per uns moments, el Carpio calla, i el foc de la seva mirada sembla que empal·lideixi una mica.

—Encara que qui sap... potser en el fons estàs buscant acabar allà...

* * *

De vegades pots trencar-te el cap buscant la solució més adequada, el sistema de joc més convenient per a guanyar la partida: una manera d'alinear els elements que permeti una sortida a qui està atrapat i no es deixa ajudar.

I empres una **metodologia**, un conjunt de plans, projectes i estratègies que deixen lloc als continguts de l'educació en diversos marcs institucionals, a través dels quals el subjecte pot dur a terme un aprenentatge.

És dins de certs **marcs institucionals** en què els educadors socials exercim la nostra funció. Sovint, els encàrrecs són difusos, i en la majoria dels casos, el que se'ns demana no té res a veure amb les funcions que ens defineixen, sinó amb altres coses, amb el control social, amb la segregació, etc.

Llavors, com podem obrir espais educatius en aquest context?

Per tant, no s'ha d'oblidar la nostra funció, s'ha de buscar la manera d'oferir recursos al subjecte perquè sigui capaç de fer alguna cosa diferent per la via del disig. Tothom està fet per a aprendre alguna cosa —em recorda sempre el Paco—, per què? Suposo que ens n'hem de convèncer. En cas contrari, no podrem sobreviure com a educadors.

* * *

Potser hi ha nois que no es poden salvar. Això no vol dir que no hàgim de sostenir la nostra oferta, que no estiguem fins a l'últim moment buscant una manera de portar-los de tornada, saber esperar sense abandonar-los a la seva sort. Sé que amb molts d'ells no aconseguiré res, almenys quan jo m'ho proposi. Educar també és un “no saber”, no saber què li té reservat a l'altre el seu futur, no saber quins efectes té allò que fem, si té algun efecte. Però tot i així, no em rendeixo, continuo aquí, atent a allò que la trobada em tingui preparat.

Malgrat el que li he dit al Carpio, estic present, no m'amago davant d'ell. Alguna cosa pot passar.

Crec que el Carpio té un punt feble: la Nere. Des del principi vaig pensar que ella era la clau. El Carpio, malgrat que gasta aires de dur i que es basta per a imposar la seva llei, es recolza en la Nere. Em va quedar clar quan

ella va aconseguir que tot el grup, fins i tot el seu autocoronat mascle alfa, acceptés l'espai d'oci.

M'apropro a les instal·lacions de la televisió local. La Nere és allà d'aprenent, d'ajudant, del que sigui. Sembla que li agrada el tragí de les càmeres, els botons de la taula de control, l'edició de les imatges... El director del programa de reportatges culturals i entrevistes m'explica que la Nere mostra interès i té aptituds. Li agraeixo la seva col·laboració, tant de bo entre tots la puguem convèncer que estudiar comunicació audiovisual seria un camí possible per a ella, i en direcció cap al futur.

Mentre preparen la propera entrevista, parlo amb la Nere en un racó de l'estudi. Li explico allò del meu cotxe, i no la impressiona gens ni mica. Sap del que el Carpio és capaç. Li demano la seva ajuda, una vegada més.

—El Carpio sent afecte per tu, això és clar —li dic. Si tu l'hi demanes... Tots podeu sortir beneficiats de tot això. Fins i tot ell.

La Nere es mostra escèptica.

—No fa cas a ningú.

—A tu te'n farà. Tu saps com tractar-lo...

Assenteix, callada, inexpressiva. Aprofito per preguntar-li pels preparatius del videoclip. M'explica que ja n'han parlat amb el director de la tele local. Els prestaran una càmera i uns focus. L'il·luminador s'ha ofert a donar-los un cop de mà.

—Ho veus? —insisteixo. Tots en podeu treure alguna cosa de bo, d'això. Fixa-t'hi. T'estrenaràs com a directora...

Per primera vegada, somriu. Sí, aquest futur la tempta.
Aquesta és la cantonada.

* * *

De tornada a l'institut, empleno paperassa abans de consultar un parell de coses amb la treballadora social, la qual estic esperant en un despatx. Llavors, rebo una trucada. És l'Alberto Moragas.

—Javier, escolta... el Bepo no ha aparegut per l'entrenament —em diu amb to greu.

—Vaja. Potser se n'ha descuidat, el truco al mòbil.

—Espera, ja ho he fet. I... oblida-ho. No pensa ni acostar-se.

—Com? —No m'ho esperava. Em pensava que el teníem completament convençut.

—No creguis que no li he insistit. Abans de penjar-me m'ha escopit insults de tots els colors.

De seguida dedueixo què ha passat.

—El Carpio...

—Què?

—El capitost del seu grup. Segur que l'ha collat perquè es faci enrere.

—Pot ser. Bé, només volia que ho sabessis. Per la meva banda, si puc fer alguna cosa més... No sé, com tu ho vegis. Jo estic disposat.

—No saps com t'ho agraeixo... Sí, no desistirem. Per res. Parlaré amb ell, el convenceré perquè s'aparti d'aquest vampir del carrer, o l'arrossegà amb ell.

Ens acomiadem i em preparo per sortir. Però abans que reculli les meves coses, apareix el tutor del Lass amb el semblant entenebrit.

—Javier... saps que et vaig donar suport des del principi. Però potser ens equivoquem...

I m'explica que han tornat a trobar el Lass amb haixix a la motxilla. Massa per a consum propi. És clar que ven, que sempre ha venut. Aquesta vegada cal avisar la policia.

—Ens vam pensar que era una víctima, però ens ha pres el pèl.

No m'ho puc creure. I enllaço una cosa amb una altra, el Bepo, el Carpio, el Lass. Els meus èxits per terra. Necessito saber-ne els detalls.

—Una altra vegada la professora de Tecnologia li ha registrat la motxilla —em respon el tutor.

—Però per què? Què havia fet?

Es treu un paperet d'una carpeta. Em diu que la professora l'ha trobat a la seva bústia. És un anònim.

“Avui el Lass vendrà cost. Per culpa seva molts ja estan enganxats”.

CAPÍTOL 12

Secrets desvetllats

Quan el tutor i jo entrem a l'aula, el Lass està dempeus, cridant, esvalotat. La professora de Tecnologia i un parell de professors més li criden que sigui i calli, estan esperant el cap d'estudis i el director, l'adverteixen de les conseqüències que l'esperen, millor que no empitjori encara més la seva situació.

Quan em veu, titubeja, i aprofito per introduir un moment de respir. Els demano a tots que m'escoltin: vull quedar-me tot sol amb el Lass, i intentar aclarir les coses.

La professora em diu que “les coses ja estan més que clares”, i el Lass torna a cridar, furiós, i haig de tallar les seves paraules o realment pot acabar aquí i ara la seva permanència al centre.

Insisteixo als altres perquè em deixin sol amb el Lass, i accepten. Surten. M'encaro al Lass, sever, determinat a treure a la llum tota la veritat.

—Explica'm què ha passat i ni se t'acudeixi mentir-me —l'adverteixo.

El Lass diu que s'ha vist al local amb la Nere i la Chayma per parlar del videoclip. Les noies li han dit que han

de buscar un altre lloc per a reunir-se, el Carpio no vol que es tornin a acostar pel local.

—No vol que res del que estàs intentant et surti bé —em diu.

—Ja, això m'ha quedat clar...

Em confirma allò del Bepo. El noi té molta por del Carpio, i aquest li ha dit que s'oblidi de l'handbol. Doncs oblidat està, així de senzill.

—Has arribat al local directament des de casa teva?

El Lass assenteix. S'ha preparat la motxilla i se n'ha anat fins al local, on l'esperaven les noies.

—I després?

—Directament aquí —em respon.

—Llavors, el cost...

—Han d'haver estat elles —diu amb tristesa, abatut.

—No hi havia ningú més?

—Ningú. Segur que les ha obligat, elles també li tenen por al Carpio.

—M'ho imagino.

—I la cançó i el videoclip... tot a la merda... —diu amb amargor.

Es queda a la cadira, el cap entre les mans. Enfonsat. Molt cost a la seva motxilla perquè tot quedi en res. Algú haurà de pagar.

—Què em passarà? —murmura, espantat.

—Tranquil. Jo m'ocupo de tot. Tu només has de dir la veritat. I repetir-la tantes vegades com sigui necessari, entesos? Res de tancar-te en tu mateix i tenir la boca tancada. T'has de defensar.

El Lass assenteix feblement amb el cap.

—Cap al futur o cap a l'ocasió perduda, et portarà una de les dues cantonades —li recordo. Quina és la teva?

—La que va al futur... —mussita, encara que sense convenciment. Ha vist a molts com ell acabar amb els seus somnis trencats, una altra despulla més al carrer. Però seré al seu costat, no ho permetré.

Tant de bo estigui a les meves mans.

* * *

A la tele local no saben res de la Nere, avui no ha aparegut. Tots s'han escapolit... Ni tan sols trobo la Chayma. Sembla que estan coordinats: quan el reietó ha fet un cop amb el seu ceptre, tots han corregut en desbandada.

No tinc més remei que anar-la a buscar a casa seva. Per l'interfon, aquesta vegada, la Carmen, la mare de la Nere, es mostra reticent a obrir-me. Diu que no vol tenir més problemes... Dedueixo que, arran de la meva visita i la meva intervenció perquè la Nere s'enganxi a activitats que la treguin del carrer, el pare ha reaccionat malament. Un intrús ha entrat en el seu territori, el seu secret ja no és fora de perill. Ha imposat que no es baixi el pont sobre el fossat, ningú no ha d'entrar al castell on la seva violència regna.

Penso en la Nere i se'm parteix el cor: entre el Carpio i el seu pare, o entre Escil·la i Caribdis, si ens posem clàssics. La compadeixo de debò. Com subsistirà una menor creixent entre dos monstres?

Insisteixo, vaig trucant a altres pisos i aconseguixo que m'obri un veí. Pujo fins a la porta del tercer segona. Truco al timbre, i, quan això no resulta, truco amb els artells.

Per fi les seves resistències cauen, i la dona es rendeix. Obre la porta i em fico dins.

De seguida veig el blau a l'ull, el llavi inflat i enlletgit per una crosta.

—Déu meu, Carmen... has de denunciar aquest mal nascut!

Ella tanca la porta i es fica cap a l'interior del pis.

—Això és impossible...

—Ja en vaig parlar amb la treballadora social. No s'han posat en contacte amb tu? —I de sobte, una intuïció—: O ha estat per això que ell t'ha pegat? Et vol fer callar...

La Carmen es gira i em mira de front. Té els ulls vermells de tant plorar. La cara tumefacta per aquests cops furiosos. Li tremolen els llavis quan parla, quan em llança les paraules com pedres.

—El meu marit... fa tres anys que no trepitja aquesta casa!

Els ulls fixos en mi. Esperant. Sap que, encara que em resisteixi, no tinc una altra opció que arribar a la conclusió que...

—On és ara el teu marit? —em resisteixo.

—No en tinc ni idea. Se'n va anar. Ens va abandonar. Es va emportar el que teníem estalviat i no l'he tornat a veure. I si ara mateix creués la porta, el trauria a cops de peu. Perquè a ell no li he tingut mai por...

L'única conclusió possible...

—La teva filla... —mussito, a pesar que lluito contra aquesta idea.

Una espurna en la seva mirada. És la primera vegada que ho sent. La primera vegada que algú que no és ella mateixa diu el nom del seu secret en veu alta.

—La Nere... —la nomeno, i la seva mare assenteix.

El nom de l'infern on viu.

CAPÍTOL 13

I que cremi el món

Aquesta nit no acluco els ulls. Hi dono voltes, em sento enganyat, utilitzat. Han jugat amb mi i m'han pres el pèl.

Continuo trucant als seus mòbils: a la Nere, al Bepo, a la Chayma... Cap no respon. Els deixo missatges de veu, els envio SMS, *wassaps*... Entro en les xarxes socials en què pengen les seves fotos i tenen els seus xats escrits gairebé sense vocals, com si fos el llenguatge d'una raça extraterrestre que hagués colonitzat la generació del futur.

No trobo res, no donen senyals.

Penso en la Carmen, en les seves últimes paraules:

“Com puc posar una denúncia? On acabaria la meva nena?”

Què li podia dir? On acabarà “la seva nena” si no la denuncia? On acabarà ella, la seva mare, si no la denuncia? A la galleda de les escombraries? A l'hospital? Què creu que li espera al final d'aquest infern?

Res de bo, això segur. Cal tallar-ho com sigui. Encara que sigui dolorós. No puc permetre que es mantingui aquesta situació...

Tampoc no puc permetre que se surtin amb la seva.

El Carpio, la Nere... Vaig creure que ella era la clau, però em vaig equivocar. Ho vaig encertar amb el Lass, però no amb la Nere.

El meu propi pensament em dol. Que cec he estat. No era el Carpio el capitost d'aquest grup. És la Nere. Ella va decidir seguir-me el corrent. Jugar amb mi. Deixar que cregués que ho estava aconseguint... només perquè la patacada fos encara més dolorosa.

Ella és el cervell, el Carpio, només un múscul sense intel·ligència. Entre tots dos dominen a tots els altres. Impossibile que el Bepo, la Chayma o qualsevol dels altres els desafii. Com deixarien escapar el Lass? Com acceptarien que els prengués la seva joguina?

No ho podien permetre.

Continuo trucant. Truco a la Nere una vegada més, i una altra. I llavors m'agafa la trucada... Increïble la seva insolència.

—Hola Javier —em diu amb veu riallera— què fas des-pert, tens torn de nit?

—Sembla que t'estàs divertint.

Se senten cops després de la seva veu, i una altra rialla.

—Sí, aquí ens ho sabem muntar bé!

—Li vas ficar tu, al Lass, el cost a la motxilla, oi?

—Com pots pensar això de mi? —diu, i romp a riure.

I afegeix—: Ah!, i per què no et fiques la càmera pel cul i graves un videoclip de la teva merda?

Riu, i al costat del seu riure, més cops i un altre riure. La del mascle alfa, és clar.

—Escolta'm, bonica: potser et creus molt llesta, i et sents molt satisfeta per tot el que heu destruït el Carpio i tu...

—Ha estat de puta mare, ens ho has posat a ou, pringat! —em deixa anar a crits al telèfon.

—Amb ella he parlat —li responc mantenint la calma—, amb la teva mare.

—La meva mare? I a tu què t'importa la meva mare? —una ombra nerviosa després de les seves paraules.

—Li he vist els blaus... I m'ho ha explicat tot...

Es fa un silenci al telèfon. L'he agafat per sorpresa.

—M'ha parlat del teu pare, un covard que us va abandonar. I de com ella va haver de lluitar, sola, per a cuidar de tu. I de com tu l'hi vas agrair... trepitjant-la. Concentrant tot el teu odi en ella, escopint-li, vomitant-li al damunt... Així, enfonsant-la i fent-la patir t'oblidaves de com d'enfonsada estaves tu, oi? Tirant merda sobre ella, fingies que la teva pròpia merda no t'ofegava...

“Però la merda continua aquí, no és cert?”

T'envolta, i tu l'engreixes. Escapes l'esperança de la teva mare, la del Bepo, la de la Chayma. Enfonses el cap del Lass quan intenta sortir a respirar.

I què queda al teu al voltant? Només merda i més merda. Viuràs envoltada de la teva merda, la menjaràs i la respiraràs, la suaràs pels porus.

Em culparàs a mi? Als professors? A la teva mare? La tornaràs a pegar perquè és divertit? Perquè mola?

Doncs que et quedi clar: s'ha acabat. En la merda no hi ha secrets. Cap lloc on amagar-se. En la merda, només hi ha merda...”

De sobte, penja.

Jo també em quedo en silenci. Demà em posaré en marxa. Encara no sé què puc fer, els trossos que puc salvar de la crema. Però no em quedaré de braços plegats.

Al cap d'uns minuts, sona un brunzit al mòbil.

És un *massap* de la Nere.

Em sorprèn. Pensava que, a partir d'aquell moment, aixecaria un mur infranquejable. Negar-ho tot, acusar a tothom, cridar contra tots.

Però el *massap* porta un arxiu. Un vídeo. L'obro.

Quedo desolat davant el que veig.

Un regal enverinat.

És el Carpio, dins del local que vaig aconseguir per als nois. Se'l veu tirant les cadires per terra, tombant el billar, tirant les boles contra les pantalles de la televisió i de l'ordinador, convertint-les en dues teranyines d'esquerdes...

Veig el Carpio tirant els prestatges, i com tot cau, una pluja de llibres, com un arbre desfullant-se...

Ni tan sols això és suficient per a ell. Estripa el sofà, talla el tapet. Salta amb força sobre el billar fins que el trenca.

Treu una ampolla d'alcohol, potser la mateixa de la farmaciola de primers auxilis, i la buida sobre el sofà i el billar... i hi cala foc...

Las flames creixen, s'alcen cap al sostre mentre sona el seu riure com la banda sonora de la destrucció, i acaba de llançar les boles que li queden contra els vidres de les finestres, els fa miques, i el foc s'alça, voraç, envanit, insolent, com aquests joves desitjosos que cremi el món,

convençuts que res no els concerneix i que ni tan sols en el cor del foc les flames els atraparan.

CAPÍTOL 14

Al final de la cantonada

Quan tot s'esfondra, és el moment de tornar a les arrels, de recordar les certeses. De reflexionar, reexaminar-se.

De preguntar-nos si realment ens hem extraviat o, per contra, hem estat fidels **als punts bàsics** de la nostra professió. Allò que, malgrat les dificultats, sempre hem d'assumir:

Hem **d'interpretar l'encàrrec que se'ns fa**, això marcarà les condicions de possibilitat –i els límits– per al treball social i educatiu que hem d'exercir.

Hem d'habilitar **les condicions per a l'educació**. I això implica **organitzar i disposar** els elements necessaris per a desplegar les accions educatives.

Hem de ser conscients de la nostra **responsabilitat educativa** com a mediadors, que ens converteix en **passadors de cultura** i continguts que per a un altre poden tenir un valor, el valor que li permeti pertànyer a un lloc social i participar-hi i no restar a la deriva.

Ens hem **d'arriscar a educar**, això és, a treballar acompanyant i promovent processos d'aprenentatge, de

promoció social i cultural i, en última instància, d'emancipació. Hem **d'apostar** per això, i acceptar els riscos. I **confiar** que, amb la nostra aposta, l'altre podrà obtenir allò que li pertany, encara que no puguem saber res sobre el seu futur.

* * *

Abans d'acabar de veure el vídeo vaig trucar a la **polícia** i els bombers. Quan van arribar, ja no van trobar a ningú, però es van poder apagar les flames abans que el foc es propagués.

Vaig pensar llargament per què la Nere em va enviar aquelles imatges.

Li van doldre les meves paraules fins a tal punt que va reaccionar així per ràbia? Em va enviar el vídeo per refregar-me per la cara del que eren capaços ella i el Carpio? Per delectar-se mostrant-me fins a quin punt havien desbaratat tot el que havia aconseguit?

O ho va fer perquè pogués donar l'alarma, i així sufo-car l'incendi i evitar danys pitjors?

Enviant el vídeo, incriminava directament el Carpio. Per més ràbia que li torbés la raó, n'havia de ser conscient. I ser conscient que això portaria la detenció del Carpio. La qual cosa representaria l'alliberament del Bepo, la Chayma, el Lass i els altres.

Però això també la incriminava a ella...

S'ha dit en ocasions: els efectes de l'educació es concentren, de vegades, en un instant, i aquest instant es pro-

dueix quan l'altre consent a ocupar un altre lloc que li permeti articular-se en l'àmbit social d'una altra manera. Podem passar mesos, anys, lluitant per un menor, intentant arrossegar-lo cap a un àmbit en què pugui prosperar i trobar el seu lloc, lluitant contra les seves resistències, i un dia, en un instant, es produeix un clic. I tot canvia. Com si hagués obert els ulls per primera vegada. Com si hagués caigut del cavall, o del ruc, o hagués relliscat sobre el ratolí de l'ordinador.

Alguna cosa va passar i va alinear les peces.

Van ser les meves paraules?

Ho vull creure. Vull creure que del que es tracta és de sostenir l'oferta. Sostenir l'oferta forma part del meu desig.

Per això vull creure que, quan la Nere em va enviar el vídeo, va prendre una decisió que l'allunyava del Carpio i el seu món, i l'apropava a un altre món. Va prendre la cantonada que porta al futur.

I aquí és on és ara.

* * *

He volgut acompanyar-la en el seu primer dia, volia ser al seu costat quan creués la porta. El Paco ens ha rebut, i jo els he presentat.

Paco, aquesta és la Nere; Nere, aquest és el Paco. Petons, paraules amables, cuidades, mesurades. El Paco sap que les paraules les càrrega el diable.

A través de les paraules, s'acostarà a la Nere. Buscarà com estendre un pont fins a ella. Lluitarà per fer-se un

racó al seu costat, on ser acceptat, escoltat. Des d'on poder-la agafar de la mà i ajudar-la a sortir del forat.

Vam moure els fils necessaris, però era convenient que la Nere fos acollida aquí, al centre on hi ha el Paco. Ell és l'oportunitat que li queda per a no perdre's a si mateixa.

Aquí, lluny del Carpio. Els seus camins, afortunadament, s'han bifurcat. El Carpio va seguir les lleres de la **Justícia Juvenil**. Va cometre un delicte i li van imposar una pena d'internament en un centre educatiu. Amb el cas de la Nere es va poder arribar a un pacte entre les institucions, i això li va concedir aquesta oportunitat. Amb ella va intervenir el sistema de protecció a la infància i l'adolescència i es va acordar una mesura d'acolliment temporal en una institució, al centre on treballava el Paco. Vaig parlar amb la seva mare, i també vam arribar a un acord: va renunciar a la tutela, i així la Nere ha pogut arribar al centre d'acolliment, on el Paco continuarà lluitant per portar-la de tornada. Per donar-li un lloc en el nostre món, per donar-li esperança.

Tant de bo ella s'agafi a aquesta oportunitat.

El Paco i jo l'acompanyem fins a la seva habitació, i deixem que s'hi instal·li.

En una de les seves arrencades d'optimisme, de lluitador que mai no es rendeix, em diu que em quedi "tranquil, que tot anirà bé".

—La vida es repeteix a si mateixa, i també ho farà en el cas de la Nere —em diu mentre m'acompanya fins a la sortida. Al final, són gairebé sempre els joves els qui es redimeixen a si mateixos. Malgrat el llast que arrosse-

guen, malgrat la resistència que oposin a la nostra ajuda... Un dia s' enamorarà de debò, tindrà una feina, una llar... fills, potser, i el cicle començarà de nou. Però aquesta vegada, ella serà a l'altre costat, preocupant-se dels seus i del seu benestar.

—Paraula de Paco —bromejo. Tant de bo es complís sempre... —afegeixo amb una esclatxa d'incertesa.

—Tant de bo —repeteix el Paco.

Haig de continuar. Deixo la Nere en bones mans, he fet fins on he pogut. No he aconseguit arribar al Carpio, i no hi ha res més que jo pugui fer per ell. Potser no era el moment. Cap educador no ho pot tot. Tant de bo altres puguin fer alguna cosa abans que sigui massa tarda.

Mentrestant, continuo aquí, amb els altres.

El Lass, que va demostrar la seva innocència respecte a les drogues que li van trobar al damunt, continua a l'institut, presenta els deures. Va fer el primer examen, i, encara que justet, va aprovar. Això li va donar una empenta i ànims per a escriure diverses cançons més.

El Bepo, que va tornar a l'entrenament, i es va disculpar amb l'Alberto. Aquest li va llançar la pilota a les mans i el va ficar a la pista, a jugar. I aquí continua, lluitant per ser titular.

Fins i tot haig d'estar pendent de la Chayma, que ha deixat de dropear als carrers, i ara està d'aprenent en una perruqueria.

No tot ha sortit malament, ni de bon tros.

Em truquen al mòbil. És la treballadora social. M'explica el cas d'un nen de nou anys. Han detectat que està

sense escolaritzar. Els pares l'utilitzen per a mendicar, recollir cartrons, ampolles. Si una cosa tinc clara respecte a allò que faig és que la meva professió ha d'assumir tot tipus d'encàrrecs. A les meves mans hi ha poder-los traduir en **funcions educatives**. A això em dec i no hi penso renunciar.

Pujo al meu cotxe i arrenco. Després de les quatre punxades d'amenaça, rodes noves per als meus ànims renovats.

Vindran noves pàgines en el meu diari. Altres noms, altres conflictes. Cadascun, un noi o una noia en una cruïlla.

Però, amb permís del Lass, a cadascun d'ells li diré:

Tu escull: cap al futur o cap a l'ocasió perduda

Et portarà una de les Dues Cantonades.

ÍNDEX QUE US AJUDA A LOCALITZAR CONCEPTES CLAU

Animació sociocultural	16
Catàleg de funcions i competències dels professionals	50
Codi deontològic de la professió	50
Continguts de l'educació	72
Definició d'educació social en el Catàleg de funcions	54
Desafiaments de l'educació social	79
Dificultats educatives	72
Documents professionalitzadors	50
Educació d'adults	16
Educació especialitzada	16
Educador/a social	11
Funció compartida 1	63
Funció compartida 2	90
Funció compartida 3	82
Funció singular 1	72
Funció singular 2	50, 84
Funció singular 3	99
Funcions de l'educació social en el Catàleg	55
Funcions pedagògiques i coneixements culturals	73
Intervenció social	26
Marc institucional	103
Metodologies educatives	103
Primer moment fundacional de l'educació social	26
Responsabilitat i autoritat educativa	57
Segon moment fundacional de l'educació social	50
Subjecte/s de l'educació	42

ÍNDIX QUE US AJUDA A APRENDRE

L'índex següent és un resum sintètic dels continguts teòrics que apareixen il·lustrats i/o explicats al llarg de la *novelette*. Si seguim qualsevol de les pàgines indicades, arribarem a un punt del text en què es desenvolupa el tema a què es fa referència, mitjançant la inclusió del propi terme literal o mitjançant conceptes que expliquen aquest tema.

1) Orígens de l'educació social	16, 26-27
a) Naixement a partir d'oficis diversos:	
Animació sociocultural, Educació d'adults,	
Educació especialitzada	16
b) Primer moment fundacional:	
estudis universitaris (1991)	26, 27
• Educació especialitzada com a referent	26
• Orientació dels estudis cap a la intervenció social	26
2) Desafiaments de l'educació social	42-43, 79-80
a) Increment de la necessitat d'educació social	
per canvis en la situació social	79
b) Reflex dels canvis socials en canvis legislatius	
i administratius i necessitat consegüent de	
més formació tècnica de l'educador social	80

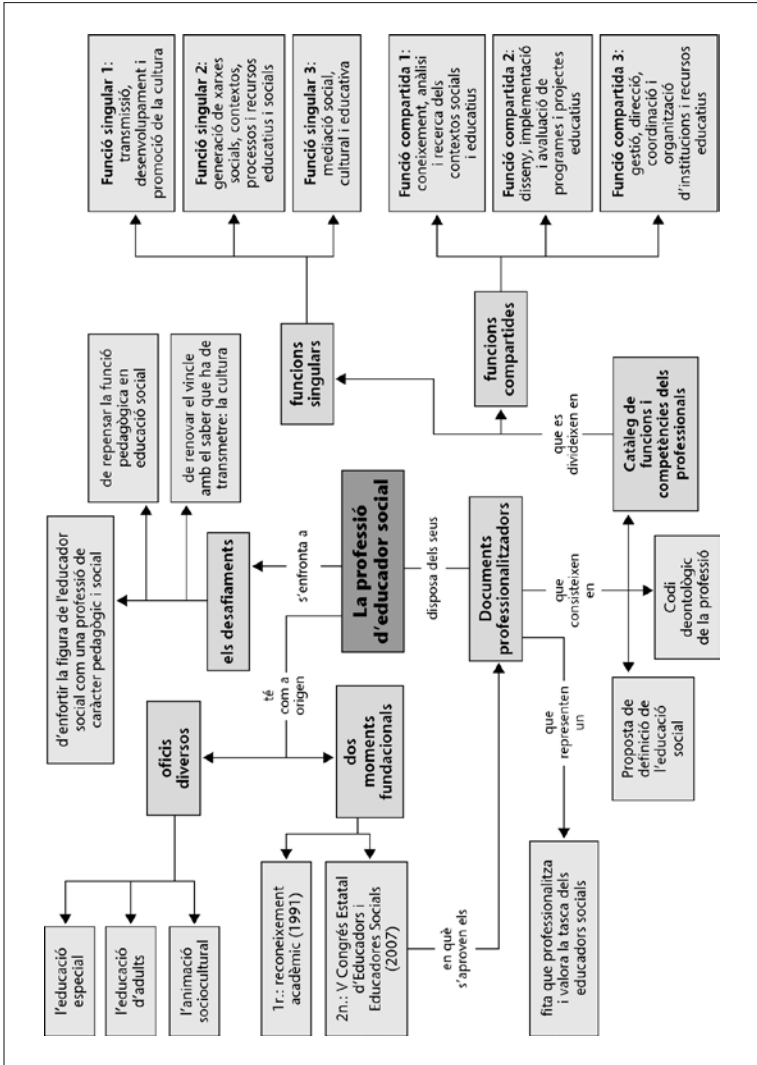
c) Desafiament actual de l'educació social:	
menys assistència social i més promoció social	42-43
3) Els <i>Documents professionalitzadors</i>	50
a) Segon moment fundacional: 5è. Congrés Estatal d'Educadors i Educadores Socials (2007)	50
• Aprovació dels Documents professionalitzadors	50
• Resposta a la necessitat de definir la identitat de la professió	50
b) En què consisteixen els <i>Documents professionalitzadors</i>	50
• Proposta de definició de l'educació social	50
• Codi deontològic de la professió	50
• Catàleg de funcions i competències dels professionals	50
c) Fita que professionalitza i valora la tasca dels educadors socials: “se sap què és, qui és, què fa un educador social”	50
4) Dificultats en la diferenciació i reconeixement de l'educador social	15-16
a) Pel xoc d'interessos amb altres professionals socials	15
b) Pel procés de formació de la denominació <i>educador social</i>	16
c) Per les maneres d'entendre la professió més decantades cap a la consideració social que cap a l'educativa	16
d) Per la lenta incorporació de les funcions a les pràctiques professionals	16
5) Definició d'educació social en el <i>Catàleg de funcions</i>	54

6) Funcions de l'educació social	
en el <i>Catàleg</i>	36, 44, 50-51, 63, 73, 82, 90, 99, 121
a) Funció singular 1: transmissió, desenvolupament i promoció de la cultura	36, 73
• Marcat caràcter pedagògic de la professió d'educador social	73
• Promoció i adquisició cultural dels subjectes de l'educació social	73
• Efectes negatius dels discursos moralitzadors	36
b) Funció singular 2: generació de xarxes socials, contextos, processos i recursos educatius i socials	50-51
• Proporcionar oportunitats i circulació social	51
c) Funció singular 3: mediació social, cultural i educativa	99, 121
• Posar en contacte el subjecte amb l'àmbit social a partir d'acompanyaments	99
• Educador social com a "passador de cultura"	121
d) Funció compartida 1: coneixement, anàlisi i recerca dels contextos socials i educatius	63
• Faculta l'educador social per a endegar programes d'acció socioeducativa	63
• Necessitat d'un treball en xarxa amb altres professionals	63
e) Funció compartida 2: disseny, implementació i avaluació de programes i projectes educatius	90

• Activitat dirigida a fer com a element propi de la professió	90
• Necessitat que els educadors socials també pensin en propostes	90
f) Funció compartida 3: gestió, direcció, coordinació i organització d'institucions i recursos educatius	82
7) Educador social i dificultats educatives	57, 72
a) Funcions pedagògiques i coneixements culturals	72
• Poder sostenir les seves funcions des de la reflexió pedagògica	
• Conèixer la matèria que ha de transmetre (la cultura)	
b) Responsabilitat i autoritat educativa	57
• Responsabilitat: intencionalitat i desig d'educar	57
8) Punts bàsics de la funció educativa de l'educador social	121
a) Interpretació correcta de l'encàrrec social	121
b) Habilitació de condicions per a l'educació	121
c) Responsabilidad educativa. Enseñar (dar, pasar, instruir)	121
d) Arriscar-se a educar	121
9) Problema central de l'educació social: necessitat d'oferir un lloc a la funció educativa en la pràctica professional de l'educació social	95

10) Actors principals en l'educació social	11, 42, 72 , 103
a) L'educador/a social	11
b) El/els/ subjecte/s de l'educació	42
c) Els continguts de l'educació	72
d) Les metodologies educatives	103
e) Els marcs institucionals	103

ESQUEMA GENERAL

NOVEL·LES, PEL·LÍCULES I DOCUMENTALS PER A DIVERTIR-SE APRENENT

Novel·les

Camús, Albert (1960). *El primer home*.

Deligny, Fernand (1947). *Los vagabundos eficaces*.

Makarenko, Antón Semionóvich (1935). *Poema pedagògic*.

Neill, Alexander Sutherland (1960). *Summerbill*.

Ortega Esteban, José (2010). *Delincuencia, reformatorio y educación liberadora*.

Pennac, Daniel (2007). *Mal d'escola*.

Pel·lícules

Cantet, Laurent (2008). *La clase*.

Lagravanesse, Richard (2007). *Diarios de la calle*.

Mateu Adrover, Jaume (2007). *Fuerte Apache*.

Van Sant, Gus (1997). *El indomable Will Hunting*.

Documentals:

“Entre el somni i el malson”: <http://www.tv3.cat/videos/2934530>

“Aula oberta”: <http://www.tv3.cat/videos/3376010/Aula-oberta>

“Joves: de la Trinitat a la Roca”:

<http://www.tv3.cat/videos/1515659/Joves-de-la-Trinitat-a-la-Roca>

